

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૮૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પુરાણોત્ત આર્ચિટક્ટ

વિષય પદ્ધતિ

પર: ૪૪૪

॥ श्री ॥

॥ पुराणोक्त आह्निक पद्धतिः ॥

साध

शासोपाभिधेन ज्येष्ठाराम तन्त्रजेन मोहोलाल

शर्मणा मुद्राङ्किता.

अमदावाद.

श्री राजनगर टाइप फाउन्डरी प्रिन्टिंग प्रेस.

अमदावाद.

संवत् १९६०

इसवीसन् १९०४

मूल्य रु. ०-४-०

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૧૦૮૭

મનહર છંદ.

જગતના જીવનનું, બીજ બજવાન બને,
 જગતમાં જાણીતી તે, નાત જાત જાણવી;
 જવાભાઈ તણા સુત, ઉમેદ ઇશ્વર અને,
 કેશવ કેશવસમા, દાનીમાં છે દાનવી;
 સ્વધર્મે સુધારવાને, આનિહક ક્રિયાનું કર્મ,
 લોકને વિલોકવાને, વિખ્યાત કરાવીયું;
 ઘણું જીવો ઘણું રજો, ઘણું ઘણું કામ કરો,
 ધર્મ મર્મ તણું કર્મ, ધરામાં ધરાવીયું.

ઉપોદ્ઘાત.

સર્વ દેહમાં મનુષ્ય દેહ શ્રેષ્ઠ છે અને મુક્તિ વીગેરેનું સાધન આ દેહથીજ થઈ શકે છે. મુક્તિ મેળવી પરમપદને પામવું એ માણસ માનનું અવશ્ય કર્તવ્ય છે. પણ તે થવું અતિ દુર્લભ છે. કેમકે અનેક વિધ્નરૂપ ભવાર્ણવમાંથી પાર પામ્યા બાદ પરમપદના અધિકારી થવાય છે માટે ધર્મનિષ્ઠ જ્ઞાસુઓ સાંસારિક મોહમયી માયામાંથી મુક્ત થવા ઈચ્છે છે. અને તેજ પ્રમાણે પ્રાચીન મહર્ષિઓ અને માહાત્માઓ સદ્ગુણચરણ દ્વારા પોતાનું ઈષ્ટ સાધન કરી મુક્તિના પદને પામ્યા તે નિર્વિવાદ છે. કેમકે અદ્વાપિ પણ તેઓની અલક્ષ્ય મૂર્તિઓનો આખા ભૂમંડળમાં વિદ્યા અને તપોબળનો મહાપ્રતાપ સત્કીર્તિરૂપે પ્રકાશ કરી રહ્યો છે. અને તેમણે વેદને અનુસરતાં ધર્મશાસ્ત્ર પુરાણાદિક રચીને જ જ આજ્ઞાઓ ફરમાવી છે તે અદ્વાપિ પણ આપણને શીર માન્ય છે પણ ખારીક દૃષ્ટિથી જોતાં આપણે આર્યબંધુઓ આપણા ધર્મ તથા કર્મથી ઘણાજ અજાણ્યા અને ભ્રષ્ટ છીએ. એમ કહેવામાં બાધ જણાતો નથી અને તેમ નથી ત્યાં સુધી આપણી ઉન્નતિ પણ નથીજ. એટલુંજ નહીં પણ ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ

એ ચાર પ્રકારનાં મુખ્ય પુરુષાર્થ માંથી એક પણ પુરુષાર્થ આપણા-
 થી ખરી રીતે સિદ્ધ થતું નથી. કેમકે એ ચારમાં પ્રથમ ધર્મ છે.
 પણ તે ધર્મનું ખરૂં સ્વરૂપ બહુ યા સિવાય વર્તમાન સમયમાં ચો-
 થા પુરુષાર્થ (મોક્ષ) ની ઈચ્છા માણસ માત્ર રાખે છે. પણ તે ધર્મા-
 દિકના આચરણ કર્યા સિવાય મળશે કે કેમ તે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી
 જોતાં સેહેજ માલમ પડી આવશે કે ધર્મની મુખ્ય આવશ્ય-
 કતા છે. કેમકે આહાર વિહારાદિક ક્રિયાઓ પ્રાણી માત્ર કરે છે.
 પણ ધર્માચરણ તો મનુષ્ય પ્રાણી જ કરે છે, તેને માટે એક
 માહાત્મા લખે છે કે “ધર્મેણહિનાઃ પશુભિઃ સમાનાઃ” મા-
 ટે શ્રુતિ સ્મૃતિમાં કહેલા ધર્મનું સેવન કરવું તે નિશ્ચય થ-
 વાર્થી આપણા શાસ્ત્રકારો, ધર્મનો ઘણો વિસ્તાર લખી ગયા
 છે. પણ તે આધુનિક સમયમાં વર્તવામાં નહીં આવવાર્થી
 નહિપ્રાય સરખા જોવામાં આવે છે. અને તેમાં વળી ઘણે
 ભાગે પુરાણોક્ત કર્મની પરનાળીકા બીલકુલ જોવામાં આવ-
 તીજ નથી. તેમ પુરાણોક્ત કર્મ માટે સ્વતંત્ર અને સરલ
 અંથો અઘાપિ બહાર પડેલા જોવામાં આવતાં નથી માટે મૂળ અં-
 થોમાંથી વિસ્તાર ભાંગ છોડી દેઇએ. “હસ સ્તીર ન્યાય” અહ-
 ણ કરી આ “પુરાણોક્ત આદિક.” નામનું પુસ્તક ધર્મ-
 શાસ્ત્ર તથા પુરાણના અંથોમાંથી પુરાણોક્ત કર્મનો અવિદા-

શીયોને કર્મમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ થવા શુદ્ધ શૈલીથી તૈયાર કરી ધર્મ-
સીલ મહાશયોની સેવામાં મૂકાયુ છે. આ પુસ્તક તૈયાર કર-
વાના સંબંધમાં વે. શા. સં. ગણપતરામ ત્રંબકરામ દેવેએ
ખોતાનો ધણો અનુગ્રહ દર્શાવ્યો છે, જથી હું તેમણે કરેલા
ઉપકાર માટે તેમનો ધણો આભારી છું.

આ પુસ્તકમાં પ્રાતઃકાળથી આરંભી માણસને જે જે
ધર્મ કર્મ, શાસ્ત્રમાં દર્શાવ્યાં છે, તે તે નિરૂપણ કર્યા છે. અને
તેની નીચે કર્મનું માહાત્મ્ય ધ્યાનમાં આવવા માટે તેના અર્થ
પણ લખાયા છે. એટલુંજ નહીં પણ તે અર્થની નીચે તે
કર્મ કેવી રીતે કરવું તેની સમજાવતી પણ લખવામાં આવી
છે. ધર્મ કર્મ શા માટે કરવાં તેનાં કારણો ખોળવાની શાસ્ત્ર-
કરોએ મના કરેલી છે. એ રીતે નીરંતર કરવાથી તેમાં ઉં-
ડાં ઉતર્યા બાદ કારણ પણ સેહેજ આપણી બુદ્ધિથી દેખાય
છે. માટે તે પુસ્તકમાં લખ્યાં નથી કેમકે તે કારણો લખ-
વા ધારીએ છીએ તો તેનાં દ્રષ્ટાંત સિદ્ધાંતથી તે સિદ્ધ કરવાં
પડે છે. અને તેમ કરવાથી અંથ ધણો મોટા થઈ પ-
ડે છે. સિવાય કર્મ કરનારાને અર્થ, સમજાવતી, કારણો
બીજેરે અવલોકન કરતાં ધણો કાળ ક્ષેપ થાય તેથી હલકુ

કર્મ બદલાઇને અનાસ્થા થઈ જાય એમ ધારીને પણ લેખ્યાં નથી.

મુજમાં મુખ્યત્વે કરીને મુખપાઠથી અધ્યયન ચાલતું અને તે વખતે પુસ્તકો લખવામાં આવતાં નહોતાં ત્યારે તે સમયમાં ભણનારા અને ભણીને તે પ્રમાણે આચરણ કરનારાની સંખ્યા ઘણી હતી ત્યારપછી જ્યારે પુસ્તક લખવા શરૂ થયાં ત્યારે ભણનારાઓ મુખપાઠ રાખવાનું કમી રાખતા ગયા કેમકે તેઓ તેમ સમજ્યા કે જ્યારે આપણે ભૂલીશું ત્યારે પુસ્તકમાં જોઈ લેઈશું તેવો વખત પણ અત્યારે નથી. કેમકે આપણા ધર્મનાં ઘણાં પુસ્તકો અને તેનાં રહસ્ય જ્યારથી આપણા આર્યાવર્ત ઉપરથી આર્યમહાપતિઓની સત્તા ઉઠવા લાગી ત્યારથી નાશ પામતાં ગયાં તેથી હાલતો “સાપ ગયાને લીસોટા રહ્યા ” એ પ્રમાણે ધર્મનું માહાત્મ, તેવાં પુસ્તકો તથા તેના આચરણ કરનારા જુજ રહ્યા છે. પ્રથમના વખતમાં આપણા બાળક આઠ વર્ષનો થયો એટલે વિદ્યા ભણવા માટે તેના મા બાપ ગુરૂને ઘેર રાખતાં અને તે ત્યાં ગુરૂની સેવામાં રહીને આચાર વિચાર વીગેરે શીખીને પોતાના ધર્મનું અભીમાન સાચવતા હતા તે પણ અર્વાચીન કાળમાં જોવામાં આવતું નથી ત્યારે હાલ લોકોની કર્મ ઉપર નહ પ્રાય

થયેલી મતિને આ તરફ દોરાવવા માટે આ પુસ્તક લખ્યું
 અને તે શી રીતે કરવું તેની માહિતી માટે તેના ગુરૂ તરીકે
 અર્થ અને સમજાવતી માત્ર લખલ કરવામાં આવેલ છે માટે
 ટુંકાણમાં એટલું જ સૂચવવાનું કે હરકાઇ પ્રકારે આપણા ધ-
 મનું સંરક્ષણ કરવું. હાલ જ્ઞાનના ઉપદેશકો ઘણા જોવામાં
 આવે છે પણ તે કર્મ કરાવીને જ્ઞાન દેતા હોય તો તે ઘણું જ
 ચિરસ્થાયી રહે. પણ તેથી વિપરીત થવાથી અજ્ઞાની જનો
 હલચલ થાય છે. તેમ નહિં થવા હમેશાં યત્ન છે. અને
 તે શાસ્ત્ર સિદ્ધ છે. માટે હરકાઇ અહસ્થ હમારા આ અંચનો
 પૂર્ણ પ્રેમથી સ્વીકાર કરશે એમ અમને પૂર્ણ ખાતરી છે. વિદ્વા-
 નો અંચમાં ભૂલથી આવેલા દોષની ક્ષમા આપશે.

એજ વિજ્ઞાપના

લી. મો. જી. વ્યાસ.

અમદાવાદ મોટી હમામની પોળ.

सूच्यपित्रम्

विषया	पृष्ठाङ्कः	विषयाः	पृष्ठाङ्कः
प्रातःस्मरणम्	१	अर्घ्यप्रदानम्	१५
शौचविधिः	४	सूर्योपस्थानम्	१६
दंतधावनम्	५	जपः	१८
स्नानम्	८	विसर्जनंगोत्रोच्चा-	
संध्यावन्दनम्	५	रश्च	१९
शिखाबन्धनम्	८	मध्यान्हसंध्या	२१
श्रुतोत्सर्जनम्	९	सायंसंध्या	२३
आचमनम्	९	देवपूजाप्रारंभः	२५
विश्रुतिधारणम्	१०	पूजासंकल्पः	२९
प्राणायामः	१०	कलशपूजा.	३१
संध्यासंकल्पः	१२	शंखपूजा	३१
मार्जनम्	१२	घंटापूजनम्	३२
मंत्राचमनम्	१३	विष्णुध्यानम्	३३
अघमर्षणम्	१४	शिवध्यानम्	३४

विषयाः	पृष्ठाङ्कः	विषयाः	पृष्ठाङ्कः
आसनम्	३५	फलताम्बूलम्	४२
पाद्यम्	३५	दक्षिणा	४२
अर्घ्यम्	३६	आरार्तिकम्	४२
आचमनीयम्	३७	पुष्पांजलिः	४४
स्नानम्	३७	प्रदक्षिणाः	४४
अभिषेकः	३८	प्रार्थनानमस्कारश्च	४४
वस्त्रार्पणम्	३८	चरणोदकग्रहणम्	४६
यज्ञोपवीतम्	३८	ब्रह्मयज्ञः	४८
चन्दनम्	३९	देवर्षिपितृणां तप-	
अक्षताः	३९	र्णम्	५१
पुष्पाणि	४०	वैश्वदेवः	५५
धूपः	४०	बलीदानम्	५०
दीपः	४१	भोजनम्	६४
नैवेद्यम्	४१	आपोशनम्	६४

સ્વધર્મશીલ મહાશયો તરફથી આ પુસ્તક છપાવી
બહાર પાડવા માટે આશ્રય મળેલો તે મૂલ-
સ્થાનાં નામ નીચે પ્રમાણે.

- ૧ શેઠ. કેસવલાલ જીવાભાઈ, ડે. શાહપુર ગોઝરી-
આની પોળ. ૮૦
- ૨ પરીખ. પુરસોતમ વરજલાલ કાશીખરિખવાળા,
ડે. રાજ મહેતાની પોળ. ૫૦
- ૩ પરીખ મોતીલાલ મનસુખરામ બીલાડીવાળા,
ડે. જદાભગતની પોળ. ૨૦
- ૪ સ્વર્ગવાશી શેઠ. મણીલાલ રણછોડલાલ તરફથી
શેઠ. બાપાલાલ, ડે. ચંપોળ વહેરાધપાડો. ૨૦
- ૫ શેઠ. ગોવીંદલાલ દલપતરામ, ડે. પંચભાઈની પોળ. ૫
- ૬ શેઠ. ઝવેરલાલ વરજલાલ, ડે. લીંબુ પોળ રતન
પોળ પાસે. ૪
- ૭ શેઠ. કુબેર આત્મારામ, ડે. માંડવીની પોળમાં
લાલાવસાની પોળ. ૪
- ૮ શા. પીતાંબર ગીરધરલાલ મહાદેવીઆ, ડે. સાર-
ગપુર તળીયાની પોળમાં. ૧
- ૯ પરમાનંદ માધવદાસ, ખાડીઆમાં શેવકાની વાડી. ૧

- ૧૦ રણછોડલાલ વાલજી, ઠે. એકાઉન્ડન્ટ ઓફીસ
અમદાવાદ. ૧
- ૧૧ છોટાલાલ હરીલાલ, ઠે. માંડવીની પોળમાં યુ. પડી-
ની પોળ. ૫
- ૧૨ નાથાલાલ કાળીદાસ, ઠે. રીચીરોડ સરૈયાની ખડકી. ૧
- ૧૩ છયુલાલ કીરપારામ દવે, ઠે. માંડવીની પોળમાં
લાલાભાઈની પોળમાં. ૧
- ૧૪ શા. ડાહ્યાભાઈ વ્રીજવલ્લભ, ઠે. ધનાસુતારની પોળ. ૧
- ૧૫ હેસાઈ. હરીવલ્લભ પરજીલાલ. ઠે. માંડવીની પોળમાં
સોનીની પોળ. ૨
- ૧૬ પટેલ. દયારામ નસેતમદાસ, ઠે. મોજે અસારવા. ૧
- ૧૭ ચંદ્રશંકર ગીરજશંકર, ઠે. સ્ટામ્પ ઓફીસ. ૨
- ૧૮ શા. ખાપાલાલ છગનલાલ, ઠે. કાળુપર ભોયવાડાની પોળ. ૨
- ૧૯ નારણદાસ ભગવાનદાસ જરમરવાળા ઠે. માંડવીની
પોળમાં સરગેદીની પોળ. ૨
- ૨૦ મગનલાલ મોતીલાલ, ઠે. ખાડીયામાં શ્રીરામજીનીશેરી. ૧
- ૨૧ ત્રીકમલાલ દલપતરામ ભગત, ઠે. રાયપુર કાપડીવાડ. ૨
- ૨૨ હરીલાલ મનસુખરામ મહેતા, ઠે. ખાડીયામાં અ-
મૃતલાલની પોળ ૧૦
- ૨૨ મુક્લ. કાશીશંકર બહેચરદાસ, ઠે. હાજંપટેલની પોળ. ૧૦

शुद्धिपत्रम्

पृष्ठाङ्कः	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१	६	तस्य	तस्य
१	१	परमस्या	परमस्य
३	७	धृत	धृत
३	३	दीनाति	दीनार्ति
३	१०	भूमि	भूमि
३	११	केतवं	केतवः
४	७	बहिर्भू	बहिर्भू
५	१	प्रजा	प्रजाः
६	३	सासर्गिक	सांसर्गिक
७	२	गंग	गंगे
८	१०	तिष्ठ	तिष्ठ
९	३	अप्र	अप
१२	१	ममो	ममो
१२	१२	हृदये	हृदये

१२	१३	शिवः	शिवः
१३	१३	शिरसि	शिरसि,
१२	१३	पुनातु	पुनातु
१४	७	विचिंत्य	विचिंत्य
१८	५	देवी	देवीं
१८	७	भावयेदेवीं	भावयेदेवी
१९	१७	भगवान्	भगवान्
२२	९	संस्मरे	संस्मरे
२३	१०	किंचिदुरितं	किंचिदुरितं
२३	१०	ध्रुय	ध्रूये
२४	४	जपाद्	जपाद्
२४	७	संस्मरेदेवी	संस्मरेदेवी
२४	८	जपकाय	जपःकार्यः
२४	८	शेष	शेषं
२५	१२	शशिवर्णं	शशिवर्णं
२५	१४	अभिप्सितार्थं	अभीप्सितार्थं

२६	१	—	मांगल्ये
२६	२	कार्येषु	कार्येषु
२६	४	मांगल्ये	—
२९	७	भमुकयने	अमुकायने
३१	७	पुष्प	पुष्पं
३१	१५	विधत्तेः	विधृतः
३२	१	शंख	शंखं
३२	९	घंटाय	घंटायै
३३	५	धारं	धारं
३४	४	खड़ां	खड़ं
३६	१	तत	तत्
४२	१६	धृत	धृत
४३	१	आरार्तिक्यां	आरार्तिक्य
४३	५	दित्योच	दित्यौच
४८	१०	भ्योननमः	भ्योनमः
४९	५	यज्ञान	यज्ञान्न
५१	६	सरितास्तृ०	सरितस्तृ०

५१	१४	परुतः	मरुतः
५२	३	दध्र	दध्र
५२	५	सर्वास्त	सर्वास्त
५२	१५	पर्यंत	पर्यंत
५३	३	लोका	लोका
५३	४	चास्मत	चास्मत
६०	११	राक्षय	रादाय
६०	१४	सेयाने	सेभ्योनमम
६१	७	मंत्रे	मंत्रेण
६१	१७	पिसृष्टं	विसृष्टं
६२	६	येयां	येषां
६२	१३	श्रुतो	श्रुतो
६२	१४	गृहिसर्वयाश्रो	गृहीसर्वाश्रयो
६२	१६	केचिन्द्	केचिद्
६३	११	संपूर्ण	संपूर्ण
६३	१२	भगवान्	भगवान्

વૈશ્યાહ્નિક.

શ્રીગણેશાયનમઃ ॥ શ્રીસરસ્વત્યૈનમઃ ॥ શ્રીગુરુ-
ભ્યોનમઃ॥બ્રાહ્મેમુહૂર્તેઉત્થાયેતિયાજ્ઞવલ્ક્યસ્મરણાત્

યાજ્ઞવલ્ક્ય વીજેરે મહર્ષિઓ સ્મૃતિમાં લખે છે કે પ-
રોઢીયે છ ઘડી રાત આઢી રહે ત્યારે માણસ માત્રે ઉઠવું. ॥૧॥

શયનાદુત્થિતોયસ્તુકીર્તયેન્મધુસૂદનમ્ ॥ કીર્તના-
તસ્ય પાપાનિનાશમાયાન્ત્યશેષતઃ ॥ ૨ ॥

પ્રાતઃકાળમાં માણસ માત્રે પથારીમાંથી ઉઠીને લગ-
વાન મધુસૂદન (કૃષ્ણ) પરમાત્માનું કીર્તન કરવું. કેમકે તે
પરમાત્માનુસ્તવન કરવાથી તમામ પાતકો નાશ પામેછે. ॥૨॥

પ્રાતર્નમામિમનસાવચસાચમૂર્ધ્વાપાદારાવિન્દયુગલં
પરમસ્યાપુંસઃ ॥ નારાયણસ્યનરકાર્ણવતારણસ્ય
પારાયણઃ. પ્રવળવિપ્રપરાયણસ્ય ॥ ૩ ॥

આ નરકરૂપ સંસાર સમુદ્રમાંથી તારનાર વિપ્ર પ્રિય
પરમ પુરૂષ નારાયણ પરમાત્માના બેઉ ચરણ કમળને પ્રા-
તઃકાળમાં હું (પરમાત્માની સૃષ્ટિનો પ્રાણી) મારા મનથી
વાણીથી તથા મસ્તકથી શુદ્ધાંતઃકરણે નમન કરું છું. ॥૩૥

**પ્રાર્તનમામિભજતામભયંકરંતંપ્રાક્સર્વજન્મકૃતપાપ
મયાપહત્યૈ ॥ યોગ્રાહવક્ત્રપતિતાંધ્રિગજેન્દ્રધોરશો
કઃ પ્રણાશમકરોઘ્રતશંખચક્રઃ ॥ ૪ ॥**

પ્રાતઃકાળમાં ભજનારાઓનાં પુર્વ જન્મમાં કરેલાં પાત-
કથી ઉત્પન્ન થયેલા ભયનો નાશ કરવા માટે હું (ભજ-
નાર) ભયથી મુક્ત કરનાર પુરૂષોત્તમ પરમાત્માને પ્રણામ
કરું છું. એ જલાશયમાં કીડા કરતાં મધરના મુખમાં જે ગ-
જેન્દ્રનો ચરણ સપડાયલો તે ગજેન્દ્રએ મધરના મુખમાં
થી મુક્ત થવા માટે કરેલા સ્તવનથી શંખ ચક્રને ધારણ
કરનાર પુરૂષોત્તમ પરમાત્માએ ગરૂડાકૃત થઈને તેનામ-
હાધોર પશ્ચાતાપ નાશ કરી તેનું રક્ષણ કર્યું તેજ પ્રમાણે
દયાળુ પરમાત્મા ભજનાર પ્રાણીઓના પાતક દૂર કરી સ-
હાય થાય છે. ॥ ૨ ॥

પ્રાતઃસ્મરામિભુવનત્રયસુંદરાંગં વૃન્દાવનાન્તંચરમ
મ્બુજકોમલાક્ષમ્ ॥ કૃષ્ણપ્રસન્નજનચાતકકમ્લમેઘં
દીનાતિલ્લંકરમલ્લંકરવિશ્વતિનાથમ્ ॥ ૫ ॥

જેમનું શરીર રળીયામણું છે. અને વૃન્દાવનમાં પ્રજ
વાસી ગોવાળની સાથે વિહાર કરનાર અને કોમળ કમલ
પત્ર સરખા નેત્રવાળા અને ભકતજનને પ્રસન્ન થઈને ચરણ
વીંદની પ્રાપ્તિ આપવામાં આવતી વૃત્તિ ધરાવનાર મેઘરૂપ
તથા દીન મનુષ્યોનાં દરિદ્રને દૂર કરનાર અખંડ આશ્ચર્યના
સ્વામી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું પ્રાતઃકાળમાં સ્મરણ કરું છું. ॥ ૫ ॥

બ્રહ્મામુરારિસ્ત્રિપુરાંતકારીમાનુઃશશીભુમિસુતોબુધ-
શ્ચ ॥ ગુરુશ્ચશુકઃ શનિરાહુકેતવંકુર્વતુર્સર્વમમસુ-
પ્રમાતમ્ ॥ ૬ ॥

બ્રહ્મા વિષ્ણુને શંકર એ ત્રણ તથા સુર્ય, ચંદ્ર, મંગલ
બુધ, ગુરુ, શુક્ર, શની, રાહુ, કેતુ એ નવે ગ્રહો અને પ્રભા
ત વખતે મંગલકારી થાયો. ॥ ૬ ॥

પુણ્યશ્લોકોનલોરાજાપુણ્યશ્લોકોયુધિષ્ઠિરઃ ॥ પુણ્ય

શ્લોકશ્રવેદેહીપુણ્યશ્લોકોજનાર્દનઃ ॥ ૭ ॥ इति प्रा
तः स्मरणम् ॥

નળરાજ યુધિષ્ઠર રાજ અને વિદેહ (જનક) રાજ તથા
જનાર્દન એવા રઘુવીર રામચંદ્ર પુણ્યના પર્વત છે. માટે
તેમનું પ્રાતકાળમાં નામ સ્મરણ પુણ્યકારક છે પ

शौचविधिः ॥ देवताऋषयः सर्वेपिशाचोरगराक्ष
साः ॥ इतो गच्छंतु ते सर्वे बहिष्कृतमिकरोम्यहम् ॥

આ શ્લોક ભણીને મળભૂતની શુદ્ધિ કરવી—

અર્થ. દેવતાઓ તથા સર્વ ઋષિઓ અને પિશાચ નાગ
તથા રાક્ષસ વીગેરે અહીંથી દૂર થાઓ, કેમકે હું આ સ્થ-
ળે મળભૂતનો ત્યાગ કરું છું.

૧ શૌચય વિધિ માટે. ગા મ બહાર જઈને દિવસે
ઉત્તર તરફ મોં કરીને અને રાત્રે દક્ષિણ તરફ મોં કરીને
બેસવું. તે વખતે જમીન ઉપર સૂકાં અને નકામાં ધાસ
પાથરીને. મળભૂતનો ત્યાગ કરવો. એમ ધર્મ શાસ્ત્રમાં
કહ્યું છે.

દંતધાવનમ્ ॥ આયુર્વલંચશોવર્ચઃ પ્રજાપશુવસૂનિચ ॥
 બ્રહ્મપત્તાંચમેધાંચતન્નોદેહિવનસ્પતે ॥ ૧ ॥ મુલ્લહ
 મેધિનાશાયદંતાનાંચવિશુદ્ધયે ॥ ષીવનાયત્રગાત્રા-
 નાં કુર્વેહંદંતધાવનમ્ ॥ ૨ ॥

ઉપર લખેલા મંત્રોમાંના પેહેલા મંત્રથી વનસ્પતિની
 સ્તુતિ કરવી ને બીજો મંત્ર લણીને દાંતણુ કરવું.

અર્થ. આયુષ્ય, બળ, કીર્તી, તેજ, પ્રજા, પશુ અને દ્ર-
 વ્ય, અને બ્રહ્મ (મોક્ષ) તથા શાણપણુ ને બુદ્ધી એ સર્વ વા-
 નાં હે વનસ્પતિ તું અમને આપ. ૧ મુખની દુર્ગંધી દૂર
 થવા તથા દાંતની ઉજવળતા થવા તેમજ ગાત્રમાં ઉત્પન્ન થ-
 યેલા કફ પિત્તનો નાશ થવાહુ દંતધાવન કરજી. ॥ ૨ ॥

અથસ્નાનમ્ ॥ તત્રાદૌસંકલ્પંકૃત્વાસ્નાયાત્યથા,

૨ દાંતણુ તાજી વનસ્પતિનું બાર આંગળ લાંબુ
 અને ટચલી આંગળી જેટલું જડું લેવું. પછી જ્યારે સ-
 ત કર્યું હોય ત્યારે મૃતિકાથી દાંતણુ કરવું.

૩ પ્રાતઃકાલમાં નહાવાથી દશ કાયદા થાય છે. તે
 વું વેદક શાસ્ત્રમાં તથા ધર્મ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે.

અત્રાઘઅમુકમાસેઅમુકપક્ષે, અમુકતિથૌઅમુક
વાસરેમમાત્મનઃ પુરાણોક્તફલપ્રાપ્ત્યર્થકાયિકવા-
ચિકમાનસિકસાસર્ગિકદોષપરિહારપૂર્વકસંધ્યાદિ
સર્વકર્માધિકારસિધ્ધ્યર્થપ્રાતઃસ્નાનમહંકરિષ્યે ॥

મારા આત્માને પુરાણોક્ત ફલની પ્રાપ્તિથવા તથા કા-
યાથી મનથી તથા વાણીથી તેમજ સંસર્ગથી ઉત્પન્ન થયેલા
દોષના પરિહાર સાથે સંધ્યા વીગેરે તમામ શુભ કર્મો
કરવાના અધિકાર મેળવવા માટે હું પ્રાતઃસ્નાન કરું છું.

(સંમજ્જુતિ) પ્રાતઃકાળમાં સ્નાન એટલે નાહાવું—તે
મુખ્યત્વે કરીને નદીયે, તળાવે, કુવે અથવા ઘેર ઠંડા પા-
ણીથી કિંવાં ગરમ પાણીથી નાહાવું. તે વખતે પ્રથમ હા-
થમાં જળ લઈને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સંકલ્પ કરવો. (હા-
થમાં જળ લઈને ઉપરનો વિધિ બોલીને તે જળ મૂકી દેવું)
પછી સ્નાન નિમિત્ત નાહતી વખતે નીચે લખેલા ત્રણ શ્લો-
ક બોલવા—

પુષ્કરાદ્યાનિતીર્થાનિગંગાદ્યાસરિતસ્તથા ॥ આગ-
ચ્છંતુંપવિત્રાણિસ્નાનકાલેસદામમ॥૧॥ગંગેચયમુ-

નેત્રૈવગોદાવરીસરસ્વતિ॥નર્મદેસિંધુકાવેરિજલેસ્મિ-
ન્સન્નિધિંકુહ ॥ ૨ ॥ નમામિગંગેતવપાદપંકજંસુરા-
સુરૈર્વદિતદિવ્યરૂપમ્ ॥ભક્તિચમુક્તિચદદાસિનિત્યં
ભાવાનુસરેણસદાનરાણામ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—પુષ્કર વીગેરે તમામ તીર્થોનાં તથા ગંગા વીગેરે તમામ નદીઓનાં પવિત્ર જળની પવિત્રતા મારા સ્નાન વખતે સ્નાનના જળમાં આપો, ૧, હે ગંગા, હે યુમના, હે ગોદાવરી, હે સરસ્વતિ, હે નર્મદા, હે સિંધુ, હે કાવેરી, આ મારા સ્નાનના જળમાં તમારી પવિત્રતા પ્રકટ કરી પ્રત્યક્ષ થાઓ. ૨. દેવતાઓએ અને અસુરોએ તમારા દ્રિવ્યરૂપને વંદન કરેલું છે એવી હે ગંગા તેજરૂપે તમારા ચરણ કમળને હું તમન કરું છું. અને તમે માણસોને પોતપોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણે નિર્મળ ભક્તિ અને મુક્તિનું પદ આપો છો—૩ા એ પ્રમાણે વીધી પૂર્વક સ્નાન કરી શુદ્ધ થઈને શરીર બીજા વસ્ત્રથી લુછી નાંખીને ઘોયેલાં સ્વચ્છ વસ્ત્ર પેહેરવાં એટલે. એક પેહેરવું અને બીજું ઝોઢવું. પછી સંધ્યામાટે પૂર્વ દિશા તરફ અગર ઉત્તર દિશા તરફ મુખ કરીને પવિત્ર ભૂમી ઉપર બેસવું.

સંધ્યાવન્દનમ્ ॥ પૃથિવત્વયાધૃતાલોકાદેવિત્વંવિષ્ણુ-
નાધૃતા ॥ ત્વંચધારયમાંદેવિપવિત્રંકુરુચાસનમ્ ।૧।

અર્થ. હે પૃથિવ દેવી તેં આખી સૃષ્ટિને ધારણ કરી છે અને તને વિષ્ણુ ભગવાને વરાહ અવતારમાં ધારણ કરી છે. માટે તું મને ધારણ કર અને માંડ બેસવાનું આસન (સ્થાન) પવિત્ર કર. ૧

સંધ્યા કરવા માટે બેસતી વખતે ઉપરનો શ્લોક ભણીને આસન શુદ્ધિ કરવી.

શિશ્વાબંધનમ્ ॥ ઊર્ધ્વકેશિવિરૂપાક્ષિમાંસશોણિત
ભોજને ॥ તિષ્ઠદેવિશિશ્વાબદ્ધેચામુંડેહ્યપરાજિતે ।૧।

અર્થ—ઉંચા કેશવાળી, વિચિત્રરૂપ તથા વિચિત્ર આંખોવાળી તથા માંસ તથા રૂધિરનું ભક્ષણ કરનારી હે અપરાજિતા ચામુંડા દેવી તું મારી શિખાના બંધનમાં રહીને

૧ રાત્રી દિવસની સંધી વખતે સૂર્ય નારાયણનું એકાગ્ર ચિત્તવડે ધ્યાન કરવું તેનું નામ સંધ્યા અને બપોરે બે ઘડી સૂર્ય સ્થીર રહે છે તે વખતે મધ્યાન સંધ્યા કરવી. એ પ્રમાણે ત્રિકાળ સંધ્યાના વખતનો ભેદ છે.

માર્ગ રક્ષણ કર. ૧

ઉપરનો મંત્ર લણીને શીખા બંધન કરવું.

**મૃતોત્સર્જનમ્ ॥ અપઃસર્પતુયેભૂતાયેભૂતાભૂમિસં-
સ્થિતાઃ ॥ યેભૂતાવિવ્રકર્ત્તારિસ્તેનશ્યંતુશિવાજ્ઞ-
યા ॥ ૧ ॥**

અર્થ—પૃથ્વીને વિષે નિવાસ કરીને રહેનારાં વિવ્રકારક
ભૂત પિશાચાદિક શંકરની આજ્ઞાવડે દૂર થાઓ. કે હમારા
ધર્મકાર્યમાં તમારા તરફથી કંઈપણ વિવ્ર ના આવે ૧

ઉપરનો મંત્રલણીને ત્રણવખત ડાબા હાથમાં જમ
ણા હાથથી તાળી પાડવા સાથે ત્રણ વખત ડાબે પગ
બંધેરવો.

**આચમનમ્ ॥ કેશવાયનમઃ ॥ નારાયણાયનમઃ॥
માધવાયનમઃ॥ ગોવિંદાયનમઃ ॥**

૨. હમેશાં ધર્મ કાર્યમાં વિધ્નો ઘણાં આવે છે તે
દૂર કરવા માટે પ્રાચીન મહર્ષિઓ મંત્ર બળ રાખતા. તે
જ પ્રમાણે ભૂત માત્રના સ્વામી શીવજીની સ્તુતી કરવી
કે વિવ્ર કરનારા ભૂતાદીક નાશી બાય.

આચમન એટલે જમણા હાથની હાથેલીમાં અડદનો દાણો કુએ તેટલું જળ લઈને ઉપર લખેલા ચાર મંત્રોમાંથી પેહેલા ત્રણ મંત્ર ભણીને બ્રહ્મતીર્થ એટલે અંગુઠાના મુળ ભાગથી હાથના કાંડા તરફથી ત્રણવાર પીવું. અને ચોથો મંત્ર ભણીને હાથ ધોઈ નાંખવો.

વિભૂતિધારણમ્ ॥ यथाभिर्दह्यतेभस्मतृणकाष्ठादि
संचयम् ॥ तथाभेदह्यतांपापंकुरुभस्मसदाशुचिः।१।
 ललाटे,कंठे,दक्षिणांसे,वामांसे,शिरसि,धारयेत्पूर्वव
 दाचम्य ॥

અર્થ—જેમ અગ્નિ તૃણ (ધાસ) અને કાષ્ટને બાળીને ભસ્મ કરે છે તેમ હે વિભૂતિ તું હમારાં પાતકને બાળ, અર્થાત્ પાપ દૂર કરીને અમને હમેશાં પવિત્ર કર. ૧

ડાબા હાથમાં ભસ્મ લઈને જમણો હાથ ઉપર ઢાંકી ઉપર લખેલા શરીરના અવયવો ઉપર એટલે કપાળે ગળામાં જમણે ખભે, ડાબેખભે, અને માંથાઉપર ભસ્મ ચોળવી.

**प्राणायामः॥योदेवःसवितास्माकंमनःप्राणेंद्रियक्रि
 याः॥ प्रचोदयतितद्गर्भोवरेण्यंसमुपास्महे॥ १ ॥**

યદ્વાયુરૂપદિષ્ટેનમંત્રેણપ્રાણાયામંકુર્યાત્ ॥

પ્રાણાયામના મંત્રમાં ગાયત્રી મંત્રનો અર્થ સમાયતો છે. તો તે સ્ફુટ ના લખવો એમ ઠીક લાગવાથી સુજાનનો અર્થવેત્તા વિદ્વાન પાસેથી સમજી લેશે.

પ્રાણાયામ એટલે પ્રાણ વાયુને નિયમિત કરવો. તે એ પ્રમાણે કે પ્રથમ ઉપર લખેલો મંત્ર એક વખત બોલીને ડા-બા નસકોરાથી વાયુને પુરક કરવો. એટલે ઉપર બ્રહ્મરંધ્ર તરફ વાયુ ખેંચવો. અને તેજ મંત્ર બીજીવાર લણાય ત્યાં સુધી બેઉ નસકોરાં બંધ કરી વાયુ કુંભક કરવો એટલે સ્થીર રોકી રાખવો. ને પછી પાછો તેજ મંત્ર લણીને જમણા નસકોરાથી ધીરે ધીરે રેચક કરવો એટલે નીચે ઉતારવો. પ્રાણાયામ વખતે ઉપર લખેલો મંત્ર લણવો અથવા તો ગુરૂ (આચાર્ય) એ જ મંત્રનો ઉપદેશ દીધો હોય તે મંત્રથી પ્રાણાયામ કરવો.

સંધ્યાસંકલ્પઃ ॥ હસ્તેજલંગૃહીત્વા અત્રાદ્યઅમુક માસેઅમુકપક્ષેઅમુકતિથૌઅમુકવાસેરેમમાત્મનઃ

પુરાણોક્ત ફલપ્રાપ્ત્યર્થમમોપાત્તદુરિતક્ષયદ્વારાશ્રીપ
રમેશ્વરપ્રીત્યર્થપ્રાતઃસંધ્યોપાસનમહંકરિષ્યે ॥

અર્થ—મારા આત્માને પુરાણ વીગેરેમાં કહેલાં કળ પ્રા-
પ્ત થવા સાડું તથા મારાથી અઞ્જણતાં થયેલાં દુષ્ટ પાતકોનો
નાશ થવા સાથે પરમેશ્વરની પ્રસન્નતા માટે હું પ્રાતઃસંધ્યા-
ની ઉપાસના કરું છું.

જમણા હાથમાં જળ લઇને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે બો-
લીને જે મહીનો જે પક્ષ ને જે તિથી જે વાર હોય તે પ્રમા-
ણે બોલવાં ને તે પછી સંકટપત્તું જળ તરલાણામાં ઝૂકી દેવું
માર્જનમ્ ॥ અપવિત્રઃપવિત્રોવાસર્વાવસ્થાંગતોપિ-
વા ॥ યઃ સ્મરેત્પુંડરીકાક્ષંસબ્રાહ્મ્યાભ્યંતરઃ શુચિઃ
॥ પ્રજાપતિઃ પુનાતુ, નાભૌ, વિષ્ણુઃ પુનાતુ, હૃદય, શિ-
વં પુનાતુ, શિરસિ, પુનઃ શિ, રસિ અગ્નિઃ પુનાતુ, વાયુઃ પુ-
નાતુ, સૂર્યઃ પુનાતુ પ્રજાપતિ પુનાતુ.

અર્થ—જે કોઈ અપવિત્ર દશામાં કિંવા પવિત્ર અવસ્થા
માં હોય અથવા ગમે તે દશાને પ્રાપ્ત થયો હોય તોપણ
કમત્રપત્ર સરખાં નેત્રવાળા શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું સ્મરણ કરે

તો તે બાહ્ય તથા અંતરથી શુદ્ધ થાય છે. બ્રહ્માજી મારા ના-
ભિના સ્થાનને પવિત્ર કરો વિષ્ણુ દેવતા હૃદય સ્થાનને પ-
વિત્ર કરો અને શિવજી મારા મસ્તકને પુનીત કરો આની
દેવતા મને પવિત્ર કરો. વાયુ દેવતા, સુર્ય દેવતા તથા પ્રજા-
પતી દેવતા મને પવિત્ર કરો.

ઉપરના મંત્રો ભણીને ઉપર લખેલા સ્થલે માર્જન કર-
વું એટલે જળ છાંટીને શરીરમાં સમાયલાં પાતકોને ઝાડી
(વાળી) નાંખવાં, ઉરાડી ચૂકવાં.

**મંત્રાચમનમ્ ॥ હસ્તેજલંગૃહીત્વા ॥ મન્યુસંજાતપા
પેભ્યસ્તેજોરૂપાદિવાકરઃ ॥ ત્રાયતાંરાત્રિજંપાપંકા-
યિકંવાચિકંતથા ॥ યત્કિંચિત્માનસંવૈસ્યાજ્જુહો
મિસૂર્યતેજસિ ॥ ઇતિપઠિત્વાજલંપિબેત્ ॥**

અર્થ.—ક્રોધ જન્ય પાતકોથી તેજોમય સૂર્યનારાયણ અ-
મારું રક્ષણ કરો. અને રાત્રિને વિષે કાયાથી વાણીથી અ-
ને મનથી થયેલાં પાતકોને સૂર્યના તેજમાં હોમું છું.

મંત્ર આચમન એટલે શરીરનાં અંતઃ પાતક નાશ ક-
રવા માટે ઉપર લખેલા મંત્રોચ્ચાર કરીને જળ પીવું એટ-

લે મંત્રિત જળવડે પાપ ધોઈ નાંખવાને શરીરની શુદ્ધિ કરવી.

અધમર્ષણમ્ ॥ બ્રહ્મહત્યાશિરસ્કંચસ્વર્ણસ્તેય ધુજ-
દ્વયમ્ ॥ સુરાપાનહ્રદાયુક્તંગુરુતલ્પકટિદ્વયમ્ ॥ ૧ ॥
તત્સંસર્ગીપદદ્વંદમંગપ્રત્યંગપાતકમ્ ॥ ઉપપાતકરો
માર્ગરક્તધૂરમશ્રૂલોચનમ્ ॥ ૨ ॥ અધોમુખંકૃષ્ણવ
ર્ણમંગુષ્ઠપરિમાણકમ્ ॥ સ્વદ્ગ્નચર્મધરંપાપંવામભાગે-
વિચિંતયેત ॥ ૩ ॥ હસ્તંસ્થજલેપાપપુરુષંવિચિંત્યં-
તજ્જલંવામપાર્શ્વેક્ષિતૌક્ષિપેત્ ॥ આચમ્ય ॥

અર્થ-‘બ્રહ્મહત્યા જેનું મસ્તક છે, અને સુવર્ણ સ્તેય (ચોરી) જેના બે હાથ છે. ને સુરાપાન જેનું હૃદય છે. ને યુરુપલી ગમન જેની બે કોટા છે. ૧ અને એ ચારે માહા પાતકનું (સંસર્ગી) સોખતથી થયેલું પાંચમું માહા પાતક જેના બે ચરણ છે. અને બીજાં પાતકો જેનાં અંગ અને ઉપાંગ છે અને ઉપપાતકો જેનાં રૂપાંટાં છે. જેની બ્રહ્મહત્યા (ભર)રમશ્રૂ (મૂછો)અને લોચન લાલચોળ છે. ૨ જેનું અધોમુખ છે. અને કાળશ્યામવર્ણ છે. અને અંગુઠા જેટલો જેનો આકાર છે. અને ખડગ તથા ચર્મને ધારણ કરનાર ઉપર લખેલા પ્રકાર-

વાળા પાપી પુરુષનું પોતાના ડાબે પડખે ચિંતન કરવું. ૩

અનેક પાપના પરમાણુઓ એકઠાં થઈને પાપિષ્ઠ પાપ પુરુષનો દેહ ઉપર લખેલા વર્ણન પ્રમાણે બંધાઈ માણસના શરીરમાં તેની છાયા પડે છે. તેને દુર કરવા માટે ઉપર લખેલાં પાતકોથી નીરવિકારી રહેવું. મતલબ કે આપણને તેવાં પાપનું વર્ણન સાંભળતાં જ તિરસ્કાર ઉપજે છે. માટે અંતઃકરણને ઉપદેશ કરી પાપમાં પ્રવેશ ના કરે તેવા પ્રકારે નિયમમાં રાખવું ને ઉપદેશદ્વારા પાપને મસળી નાંખવું.

અધર્મથી એટલે પાપને ચોળી મસળીને દુર કરવું તે એ પ્રમાણે કે જમણા હાથમાં જળ લઈને ઉપર લખેલા ત્રણ મંત્રો ભણવા. ને પછી તે જળ આપણા ડાબા પડખે પૃથ્વી ઉપર ભેરથી નાંખવું કે તેના જળકણો જુદા જુદા થઈ જાય તે આપણે જોવું નહીં ને પછી પ્રથમ શરૂઆતમાં કહેલા વિધી પ્રમાણે આચરન કરવું.—

अर्घ्यप्रदानम् ॥ अंजलौजलंगृहीत्वाप्राङ्मुखःस्थितः
सन्त्योदेवः सवितास्माकमिति मंत्रांते श्रीसूर्याय
इदमर्घ्यदत्तं नमः ॥ इति पात्रे तज्जलं निषिंचेत् । एवं

દીવારમ્ આચમ્ય ॥

અર્ધ્ય એટલે ખોખામાં જળ ભરીને મંત્ર ભણી પૂર્વ દિશા સામા ઉભા રહીને તે જળ સૂર્યને અર્પણ કરવું. મંત્રનો અર્થ પ્રાણાયામના પ્રકરણમાં લખઈ ગયો છે. પ્રથમથી અત્યાર સુધીના તમામ વિધિ કરીને પવિત્ર થયેલાએ સૂર્યની આરાધના માટે સૂર્યને પ્રથમ અર્ધ્યદાન આપવું પડે છે કારણ તે સૂર્યનારાયણના ઉદય વખતે મંદેહાનામના રાક્ષસો ઉદય (પ્રકાશ) થવામાં અવરોધ કરે છે. તેને આપણા અર્ધ્ય પ્રદાનનું જળ વજ્ર રૂપ થઈને દૂર કરે છે. માટે ત્રણવાર અર્ધ્ય આપીને આચમન કરવું.

સૂર્યોપસ્થાનમ્ ॥ નમઃસવિત્રેજગદેકચક્ષુષેજગ-
ત્પ્રસૂતિઃ સ્થિતિનાશહેતવે ॥ ત્રયીમયાયત્રિગુણાત્મ
ધારિણેવિરંચિનારાયણશંકરાત્મને ॥ ૧ ॥ ધ્યેયઃ
સદાસવિતૃમંડલમધ્યવર્તીનારાયણઃસસિજાસન
સન્નિવિષ્ટઃ કેયૂરવાન્મકરકુંડલવાન્કિરીટીહારી
હિરણ્મયવપુર્ધૃતશંખચક્રઃ ॥૨॥ પદ્માસનઃ પદ્મક-
રોદ્ધિબાહુઃ પદ્મદ્યુતિઃ સપ્તતુરંગવાહઃ॥ દિવાકરોલો

કગુરુઃ કિરીટમયિપ્રસાદંવિદધાતુદેવઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—લગવાન સવિતાનારાયણ જગતના એક ચક્ષુર-
પને જગતના ઉત્પત્તિ સ્થિતિ તથા નાશના કારણભૂત ધ-
ર્માર્થ કામરૂપ પોતાના આત્માને ત્રિગુણાત્મક પ્રકૃતિને ધા-
રાણુ કરનાર સાક્ષાત્ બ્રહ્મા વિષ્ણુને શંકરના આત્મારૂપ સૂ-
ર્યનારાયણને નમસ્કાર કરેછું. ૧

નિરંતર સૂર્ય મંડળના મધ્યમાં નિવાસ કરનાર કમ-
લના આસન ઉપર બેઠેલા હીરા માણકના કુંડલને ધારણ
કરનાર તથા રત્નના મુકુટવાળાને ધણાજ મનોહર સુવર્ણમય
શરીરાકૃતિવાળા તથા શંખ ચક્રને ધારણ કરનાર સૂર્યનારાય
ણનું માણસ માત્રે પ્રતિદિન ધ્યાન કરવું.—૨

કમલ પુષ્પના આસન ઉપર બેસનાર પદ્મના સરખા
શુશોભિત બે હસ્તવાળા તથા સ્થળ કમળ સરખી રક્ત કાં-
તિવાળા ને સાત ઘોડાનું વાહન કરનાર દિવસ રાત્રીનો બે
દ દર્શાવનાર સર્વ લોકના ગુરુ તથા મુકુટવાળા લગવાન ભા-
સકર (સૂર્ય) મારા ઉપર પૂર્ણ કૃપા કરે. ૩

ઉપસ્થાન એટલે ઉભા થઇને સ્તુતી કરવી. તે અને તે
એ પ્રમાણે કે બેઠેલાથની અંજલી (ખોળા જેવો આકાર)

કરવો. અને સૂર્ય સામા ઊભા રહીને ઉપર લખેલા ત્રણ મં-
ત્ર લખવા.

તતોજપઃ શ્રીસૂર્યનારાયણપ્રીત્યર્થપ્રાતઃ સંધ્યાંગ-
ભૂતંયથા શક્તિજપંકરિષ્યે ॥ ધ્યાનમ્ ॥ આવાહ-
યામ્યહંદેવીગાયત્રીં વિષ્ણુરૂપિણીમ્ ॥ સૂર્યમંડ-
લમધ્યસ્થાં ભૂષિતાંપીતવાસસા ॥ સર્વાભરણસંપન્નાં
ત્રિત્સ્વરૂપાંપરાત્પરામ્ ॥ ગાયત્રીંભાવયેદેવીંસૂર્યા-
સનકૃતાશ્રયામ્ ॥ ઉદ્યદાદિત્યસંકાશીંપુષ્કરાક્ષક-
રેશ્વતામ્ ॥ ૨ ॥ इत्थं ध्यात्वा ॥ કરમાલયાઅક્ષાદિમા
લયાવાજપેત્ ॥ મંત્રસ્તુયોદેવઃસવિતાસ્માકમિતિ ॥
જપસંખ્યાષ્ટોત્તરશતમષ્ટાવિંશતિદશવા ॥ અનેન
જપાખ્યેનકર્મણાભગવાન્શ્રીસૂર્યનારાયણઃ પ્રીય-
તાન્ ॥ આચમ્ય ॥

અર્થ—સાક્ષાત્ વિષ્ણુ સ્વરૂપી અને સૂર્ય મંડલમાં રહે-
નારી તથા પીળાં વસ્ત્ર ધારણ કરવાથી શોભાયમાન એવી
ગાયત્રી દેવીને હું આવાહન કરું છું. વળી તું સર્વાભુષણથી

સંપન્ન છે. તથા ચિત્સ્વરૂપ પર વસ્તુથી પણ પર(શ્રેષ્ઠ) છે. પ્ર-
કૃષ્ણ કમલપર આસન કરી બેસનાર તથા ઉદય પામતા સૂ-
ર્યના લાલ તેજ સરખી તથા કમલની માળાને હાથમાં ધા-
રણ કરનાર ગાયત્રી દેવીનું ધ્યાન કરવું—૨ જય એટલે મં-
ત્રમાં કહેલા દેવતાનું વારંવાર ધ્યાન ધરી સ્તુતી કરવી તે
અને તેવો જપ કરવાથી મન શુદ્ધ થાય છે. જપ કરતાં પે-
હેલાં પ્રથમ સંકટપ કરવો પછી પુરાણોક્ત ગાયત્રીનું ધ્યાન
ઉપર લખેલા શ્લોકથી કરવું. ત્યાર પછી હાથના વેદા ગ-
ણીને અથવા માળા લઈને ૧૦૮-૨૮-૨૦ વખતે પોતાની
નવરાશ પ્રમાણે ઉત્તમ મધ્યમ અને કનિષ્ઠ સંખ્યાથી જપ
કરવા અને તે જપ પૂર્ણ થયા પછી સંકટપ સૂચી આચમ-
ન કરવું—

વિસર્જનંગોત્રોચ્ચારશ્ચ ॥ ઉત્તમેશિશ્વરેજાતાભૂમ્યાં
પર્વતવાસિનિ ॥ બ્રાહ્મણૈરભ્યનુજ્ઞાતાગચ્છદેવિયથા
સુખમ્ ॥ અમુકગોત્રોત્પન્નઃ અમુકદાસોહંભોગુરો
અભિવાદયામિ ॥ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ અનેન
પ્રાતઃ સંધ્યાસ્થેનકર્મણાભગવાન શ્રીસૂર્યનારાય-

ળઃ પ્રીયતામ્ ॥ તત્સત્ બ્રહ્માર્પણમસ્તુ ॥ આચમ્ય ॥
 ઇતિપ્રાતઃ સંધ્યા ॥

અર્થ—શ્રેષ્ઠ શિખરમાં ઉત્પન્ન થયેલી તથા ભૂમિ ઉપર
 પર્વતમાં નિવાસ કરનારી અને બ્રાહ્મણોએ પૂજન કરી વિ-
 સર્જન કરેલી એવી હે દેવિ તમે સુખ રૂપે પધારો.

ઉપરનો શ્લોક ભણીને ગાયત્રીનું વિસર્જન કરવું પછી
 પોતાનું ગોત્ર તથા નામનું ઉચ્ચારણ કરીને ગુરુ (પિતા
 અથવા મંત્રોપદેશ દેનાર) ને તે વખતે પાસે હોય તો તેમને
 પ્રત્યક્ષ વંદન કરવું. ને કામ પણ ગુરુ વર્ગ પાસે ના હોયતો
 તેમને માનસિક નમન કરવું. પછી સંધ્યા પૂર્ણ થયાનો સં-
 કલ્પ મૂકીને આચમન કરવું એ પ્રમાણે પ્રાતઃસંધ્યા પૂર્ણ
 થઈ અને આ પ્રાતઃસંધ્યાના કર્મથી ભગવાન સૂર્યનારાયણ
 મને પ્રસન્ન થાઓ.

પ્રાતઃસંધ્યા કર્યા પછી દેવ પુજનો ક્રમ છે અને દેવ
 પુજ કર્યા બાદ મધ્યાન સંધ્યા કરવી. પણ તે દેવ પુજનો
 વિધિ લખ્યા પછી ન લખતાં અહીંયાંજ લખત્રામાં આવે
 છે. કેમકે પ્રાતઃસંધ્યામાં અને મધ્યાન્હ સંધ્યામાં વિશેષ

ફેરફાર નથી ને જે ફેરફાર છે. તે નીચે લખેલા ક્રમથી સ-
મજી લેવું.

અથમધ્યાન્હસંધ્યા, આચમ્ય ॥ શાણનાયમ્ય મમો-
પાત્તદુરિતક્ષય દ્વારા શ્રીપરમેશ્વરપ્રીત્યર્થમધ્યાન્હસં-
ધ્યામુપાશિષ્યે ॥ ઇતિસંકલ્પ્ય ॥ માર્જનંપૂર્વવત્ ॥
મંત્રાચમને વિશેષોયથા આપઃપુનંતુવૈચોર્વીમુર્વી-
પૂતાપુનાતુમામ્ ઉચ્છિદ્ધંત્રૈવચામોજ્યંજહિદુશ્ચરિતં-
મમ ॥ સર્વં પુનીહિમચિત્ત : પિબેહંપુણ્યદંજલમ્ ॥
ઇત્યુક્ત્વાજલંપિબેત.

અર્થ—જળ પૃથ્વીને પવિત્ર કરે અને પવિત્ર પૃથ્વી મને
શુદ્ધ કરે તેમજ ઉદ્ધિષ્ટ અથવા અભોજ્ય લક્ષણથી તથા
ખાસ દુરાચારને હે સૂર્ય નારાયણ તમે નાશ કરો હું પુણ્ય-
દાયી જળનું પાન કરૂં છું. માટે સર્વ પ્રકારે મને પવિત્ર કરો.

મધ્યાન્હ સંધ્યા કરતાં પેહેલાં પ્રથમ આચમન પ્રાણા-
યામ કરી સંધ્યાનો સંકટપ કરવો ત્યાર પછી પ્રાતઃસંધ્યા
સરખું માર્જન કરવું અને ઉપર લખેલા વિધિવડે મંત્રા-
ચમન કરવું.—

સાયં સંધ્યા સાંજરે કરવાની છે માટે તે છેવટે લખવી જોઈએ પરંતુ પ્રથમથી સંધ્યાનો ક્રમ ચાલે છે. અને તેમાં પ્રાતર્મધ્યાનહ કરતાં વિશેષ ફેરફાર નથી માટે અહીંયાંજ દર્શાવવામાં આવેલ છે.

અથસાયંસંધ્યા ॥ આચમ્ય પ્રાણાનાયમ્યમમોષા
ત્તદુરિતે ત્યાદિસાયંસંધ્યામુપાશિષ્યે માર્જનંપ્રા-
તર્વત્ ॥ મંત્રાચમનંતુ ॥ હસ્તેજલંગૃહીત્વા ॥ મ-
ન્યુસંભૂતપાપેભ્યોરક્ષેત્સત્યદિવાકર ॥ અન્હિયત્
કુરૂતેપાપમહસ્તદવલ્લંપતુ ॥ યત્કિંચિદુરિતંવિદ્યા
ધ્યુયઽહંસત્યતેજસિ ॥ ઇતિપઠિત્વાપિબેત્ ॥

અર્થ—ક્રોધ વીગેરેથી ઉત્પન્ન થયેલાં પાપમાંથી સત્ય સ્વ-
રૂપ દિવાકર (સૂર્ય) માફ રક્ષણ કરે. અને દિવસે જે કાંઈ
પાપ થાય તેને દિવસ રૂપ દિવાકર નાશ કરે અને તે સિવા-
ય મારાં અસત્ય આચરણ હોય તેને હું સત્ય (બ્રહ્મ) માં
હોમું છું વીગેરે ધ્યાન કરીને તે જળ પી જવું.

સાયં.સંધ્યાના આરંભમાં પ્રથમ આચમન કરવું પછી
પ્રાણાયામ કરીને સંકલ્પ કરવો. ને માર્જન સવારની સંધ્યા

સરખું કરી લેવું. ત્યાર પછી મંત્ર આચમન ઉપર લખેલા શ્લોક ભણીને કરવું.

તતશ્વાધમર્ષણાદ્યુપસ્થાનાતંપ્રાગ્વત્ ॥ સંકલ્પાવસરેસાં
યંસંધ્યેતિવક્તવ્યમ્ ॥ જપાદધ્યાનેવિશેષોનિરૂપ્યતે
ચતુર્ભુજાંશ્યામવર્ણાશંખચક્રલસત્કરામ્ ॥ ગદા
પદ્મધરાંદેવીપદ્માસનકૃતાશ્રયામ્ ॥ સાયાન્હેસંસ્મ
રેદેવીભારતીમશિવાપહામ્ ॥ ઇતિ ઉક્તમંત્રય્યા
જપકાર્યશેષપ્રાગ્વત્અ. ચમ્પ ॥ ઇતિ ॥ સાયંસ-
ધ્યાવિધિ ॥

ત્યાર પછી અધમર્ષણથી ઉપસ્થાન સુધી પ્રથમ સ-
રખું કરી લેવું અને જ્યાં સંકટપ આવે ત્યાં સાયં સંધ્યા
એવો ઉચ્ચાર કરવો અને જપના અંગમાં જે ધ્યાન છે તે
ઉપરના શ્લોકથી કરવું.

અર્થ.—ચાર હસ્તવાળી તથા શ્યામ વર્ણનીને દરેક હસ્તમાં
શંખ ચક્ર ગદા અને પદ્મ (કમળ) ધારણ કરતાથી જેના
હસ્ત શોભી રહ્યા છે. અને કમળ ઉપર આસન કરીને જે

ઠેકી તથા અકલ્યાણ (પાપ)ને નાશ કરનારી ભારતી (સ-
રસ્વતી) દેવીનું સ્મરણ કરવું.

• એ પ્રમાણે ધ્યાન કરી પ્રથમ દર્શાવેલી સંખ્યા પ્રમાણે
જપ કરવો ને બાકીનો વિધિ પ્રાતઃસંધ્યામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે
કરીને સંધ્યા પૂર્ણ કરવી.

અથદેવપૂજા॥ આચમ્યપ્રાણાનાયમ્ય॥ શ્રીમન્મહા
ગણાધિપતયેનમઃ॥સુમુખશ્ચૈકદંતશ્ચકપિલોગજક
ર્ણકઃ॥ લંબોદરશ્ચવિકટોવિઘ્નનાશોગણાધિપઃ ॥૧॥
ધૂમ્રકેતુર્ગણાધ્યક્ષોભાલચંદ્રોગજાનનઃ ॥ દ્વાદશૈ-
તાનિનામાનિયઃ પઠેત્ છુણુયાદપિ ॥૨॥ વિદ્યારં-
ભેવિવાહેચપ્રવેશેનિર્ગમેતથા ॥ તંગ્રામેસંકટેત્રૈવવિ-
ધિઃ કસ્યનજાયતે ॥૩॥ શુક્લાંબર ધરંદેવંશશિવળં
ચતુર્ભુજમ્ ॥ પ્રસન્નવદનંધ્યાયેત્સર્વવિઘ્નોપશાંતયે
॥૪॥ અભીષિતાર્થસિદ્ધ્યર્થપૂજિતોયઃ સુરાસુરૈઃ ॥
સર્વવિઘ્નહરસ્તસ્મેગણાધિપતયેનમઃ ॥૫॥ સર્વમંગલ

शिवेसर्वार्थसाधिके शरण्येऽयं वक्रगौरिनारायणिन
 मोस्तुते ॥६॥ सर्वदासर्वकार्यपुनास्तितेषाममंगल
 म् ॥ येषांहृदिस्थो भगवान्मंगलायतनो हरिः ॥७॥
 मांगल्येतदेवलमसुदिनंतदेवताराबलंचंद्रबलंतदेव ॥
 विद्याबलंदैवबलंतदेवलक्ष्मीपते तैंग्रियुगं स्मरामि ८॥
 यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्वि
 जयो भूतिर्धुवानीति र्मातिर्मम ॥९॥ सर्वेष्वारब्धका-
 र्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवादिशंतुनः सिद्धिब्र-
 ह्मेशानजर्नादनाः ॥१०॥ श्रीलक्ष्मीनारायणाभ्यां
 नमः ॥ उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ शचीपुरंदराभ्यां
 नमः ॥ कुलदेवताभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो
 नमो नमः । सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमो नमः

देव पूजनी शङ्क्यातमां आचमन प्राणायाम करीने उ-
 पर लम्बेला श्लोकाथी गणपति वीगेरे देवताओंनी स्तुति
 लक्ष्मी पछी संकटप करवो.

अर्थ—सुशोभित भुजवाणा, अंक हांतवाणा, कपिल

વર્ણના હાથીના કાનના સરખા કાનવાળા, લાંબા ઉદર
 (પેટ) વાળા બિહામણા, વિદ્ય નાશ કરનાર અને ગ-
 લુના અધીપતી ॥ ૧ ॥ વાદળી રંગતી ધ્વજવાળા,
 ગણના અધ્યક્ષ, ચંદ્રની કાંતિ સરખા લલાટવાળા, હા-
 થીના મુખના સરખા મુખવાળા, એવા ગણપતિના આ-
 ખાર નામ લણે અથવા સાંભળે તો તેને વિદ્ય ના નડે ॥ ૨ ॥
 વિદ્યા લણવાની શરૂઆતમાં, વિવાહ પ્રસંગે, પ્રવેશ વખતે,
 (અહ પ્રવેશ અથવા આમ પ્રવેશ) બહાર પરદેશ વીગેરે ની-
 કળતી વખતે, રણસંગ્રામમાં, સંકટના સમયમાં, ઉપર લ-
 ખેલાં ગણપતિનાં ખાર નામ ઉચ્ચારણ કરે તો તેને કંઈ પણ
 વિદ્ય ઉત્પન્ન થતાં નથી ॥ ૩ ॥ શ્વેત વસ્ત્રને ધારણ કરનાર
 ચંદ્રના સરખા શુભ વર્ણના ચાર હસ્તવાળા, પ્રસન્ન મુખવાળા
 ગણપતિ દેવનું સર્વ વિદ્યની શાંતિ માટે ધ્યાન કરવું ॥ ૪ ॥
 મનની સ્વેચ્છાઓ પૂર્ણ થવા માટે દેવતાઓ તથા અસુરોએ
 જ વિદ્ય નાશક ગણપતિને પુજ્યા છે એવા સર્વ વિદ્યના
 નાશ કરનારા ગણના અધિપતિ ગજનન દેવને હું નમસ્કાર
 કરું ॥ ૫ ॥ હે સર્વ માંગલિક કાર્યમાં મંગળ રૂપ, હે ક-
 લ્યાણકારી, હે સર્વાર્થ સિદ્ધ કરનારી, હે શરણને આપનારી
 હે ત્રણ નેત્રવાળી, હે ગૌરી હે નારાયણી દેવી અમે તમને ન-
 મસ્કાર કરીએ છીએ ॥ ૬ ॥ સદા સર્વદા હરકોઈ મંગલકાર્ય

વખતે જમના હૃદય વિષે મંગલના આયતન (સ્થાન ધર
 રૂપે) એવા ગણપતિનું ધ્યાન ચાલુ છે તેને કોઈ વખત અમં-
 ગળ (અનિષ્ટ) જનથી ॥ ૭ ॥ હે લક્ષ્મીજીના અધીપતિ
 શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા તમારા ચરણ કમળનું હું જે વખતે
 ધ્યાન કરું છું તેજ લક્ષ્મી (મુહૂર્ત) તેજ સારો દિવસ, નક્ષત્ર બ-
 ણ પણ તેજ, ચંદ્ર બળ પણ તેજ, તેજ વિદ્યાબળ, દૈવ (પ્રા-
 રબ્ધ) બળ પણ તેજ, મતલબકે તેજણ ભગવાનના ધ્યાનમાં
 જાય છે તેથી કૃતાર્થ છું ॥ ૮ ॥ જ્યાં યોગેશ્વર કૃષ્ણ ભગવાન
 અને જ્યાં યતુધારી અરજીનજી (એટલે નર નારાયણનું સ્મ-
 રણ) ત્યાં લક્ષ્મી, વિજય, ઐશ્વર્ય, નીતિ, ઐ સર્વ નિશ્ચય ર-
 હે છે એમ અમારું સમજવું છે. એમ ગીતામાં વ્યાસ મુની
 લખે છે— ॥ ૯ ॥ સધળા શુભ કર્મના આરંભમાં ત્રિભુવનના
 સ્વામી જે ત્રણ દેવો બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને માહેશ્વર તે ત્રણ
 દેવ હમને સિદ્ધિ આપો એટલે હમારાં ઇચ્છીત કાર્ય સફળ
 કરે ॥ ૧૦ ॥ લક્ષ્મી નારાયણને હું નમન કરું છું. ૧ શં-
 કર પાર્વતીને હું પગે લાગું છું. સર્વ દેવના રાજ ઈન્દ્ર તથા
 ઇન્દ્રાણીને નમસ્કાર કરું છું માતા પિતાને પગે લાગું છું. ઈષ્ટ
 દેવને વંદન કરું છું. કુલ દેવતાને પ્રણામ કરું છું. તમામ
 બ્રાહ્મણોને નમસ્કાર કરું છું ને બીજા તમામ દેવોને વંદન
 કરું છું. પછી સંકટપ કરવો.

विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः श्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यवि-
 ण्णोराज्ञयाप्रवर्त्तमानस्यअद्य ब्रह्मणोद्वितीये परार्धे
 विष्णुपदेश्रीश्वेद्वाराहकल्पेवैवस्वतमन्वंतरेकलियु-
 गेकलिप्रथमचरणेभरतखण्डेजंबुद्वीपेआर्यावर्त्तातर्ग-
 तब्रह्मावर्तेकदेशेकन्याकौमारिकाक्षेत्रेरेवायाः उत्तरे
 तीरेशालीवाहनशकेवौद्धावतारे अमुकनाम्निसंव-
 त्सरेअमुकयने, अमुकर्त्तौ, अमुकमासे, अमुकपक्षे
 अमुकनक्षत्रे, अमुकस्थितेचंद्रे, अमुकस्थितेश्रीसू-
 र्ये, अमुकस्थितेदेवगुरौ, शेषेषुग्रहेषुयथायथाराशि-
 स्थानानिस्थितेषुसत्सुएवंग्रहगणविशेषणविशिष्टा-
 यांपुण्यतिथौममात्मनःपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंअमुक
 देवताप्रीत्यर्थंयथाज्ञानेनयथामिलितोपचारद्रव्यैःपू-
 जनं महंकरिष्ये ॥

हाथमां जण लंछने उपरनो संकटप मोक्षी जंछने ते
 जण तरलायांमां भुंजी देवुं संकटपनो अर्थ श्रीमन् महा

પુરુષ વિષ્ણુ ભગવાનની આજ્ઞા વડે પ્રવર્તમાન (ચાલતો)
 હમણાં બ્રહ્માના બીજ પોહોરના અર્ધા હિસ્સામાં વિષ્ણુ પ-
 દમાં વારાહ કદપમાં તથા ચૌદ મનુના મધ્યે વૈવસ્વત મ-
 ન્વંતરમાં ચાર યુગમાંથી ચાલતા કળીયુગમાં તેના પેહેલા
 ચરણમાં ભરતખંડમાં જ બુદ્ધીપમાં આર્યાવર્તમાં આવેલા
 એક ભાગમાં કન્યા કુમારી ક્ષેત્રમાં નર્મદાના ઉત્તર ભાગમાં
 શાસ્ત્રી વાહનના શકમાં દશ અવતારમાંથી ચાલતા બૌદ્ધ અ-
 વતારમાં ચોસડ સંવત્સરમાંથી ચાલતો જે સંવત્સર હોય
 તેમાં એ અયનમાંથી જે અયન ચાલતો હોય તેમાં છ ઋતુ-
 ઝામાંથી ચાલતી રતુમાં બાર મહીનામાંના ચાલતા મહીનામાં
 એ પક્ષમાંથી ચાલતા પક્ષમાં સોળ તિથીઓમાંની જે તિથી
 હોય તેમાં સાતવારમાંથી જે વાર હોય તેમાં સતાવીસ નક્ષ-
 ત્રમાંથી જે તે દિવસના નક્ષત્રમાં બાર રાશી માંહેની જે રા-
 શી ઉપર ચંદ્ર હોય તે રાશીના ચંદ્રમાં બાર સંક્રાંતિમાંની
 જે રાશી ઉપર સૂર્ય હોય તેમાં, બારમાંથી જે રાશી ઉપર
 બૃહસ્પતિ હોય તે રાશીસ્થ બૃહસ્પતિમાં અને એ પ્રમાણે
 બાકીના બહુગણ પોત પોતાની રાશી ઉપર સ્થિત છે.
 એવા પ્રકારની શુભ પુણ્ય તિથીમાં મોટા આત્માને સ્મૃતિ
 તથા પુરાણોમાં કેહેલા કૃણની પ્રાપ્ત થવા માટે તથા અમુક

દેવતાની પ્રીતિ માટે મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે મારાથી બનતી
પૂજા સામગ્રી વડે હું પૂજા કરું છું.

• વિષ્ણુ ભક્ત હોય તો વિષ્ણુનું નામ બોલવું, શિવ ભ-
ક્ત હોય તો શીવનું બોલવું.—

કલશપુજા ॥ તલાદૌકલશારાધનંશંખઘંટાદ્યર્ચનં
કરિષ્યે ॥ ગંગેત્રયમુનેચૈવગોદાવરિસરસ્વતિ॥નર્મ-
દેસિંધુકાવેરિજલેસ્મિન્સંનિધિકુરુ ॥ કશસ્થગંગા-
યૈનમઃસર્વોપચારાર્થેગંધાક્ષતપુષ્પસમર્પયામિ ॥

અર્થ—હે ગંગા હે યમુના હે ગોદાવરી, હે સરસ્વતિ, હે
નર્મદા, હે સિંધુ, હે કાવેરી તમેા સર્વ આ મારા પૂજના
જળમાં પ્રત્યક્ષ થાઓ—

પ્રધાન સંકલ્પ કર્યા પછી કલશ ત્રીગેરેની પૂજનો સં-
કલ્પ કરવો તેમાં ઉપર લખેલો શ્લોક ભણી જળનું અભિ-
મંત્રણ કરીને ચંદન અક્ષત પુષ્પથી પૂજન કરવું.

શંખપૂજા ॥ ત્વંપુરાસાગરોષ્ઠનોવિષ્ણુનાવિધૃતેઃકરે
॥ નિર્મિતઃ સર્વદેવાનાંપાંચજન્યનમોસ્તુતે ॥ શં-

સ્વાયનમઃ સ્નાનં ગંધપુષ્પંચસમર્પયામિ ॥ શંખજ-
લેનાપૂર્ય ॥

અર્થ—તમે પ્રથમ સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થયેલા તથા વિષ્ણુ
ભગવાને પોતાના હસ્ત વિષે ધારણ કરેલા અને સર્વ દેવ-
તાઓની પૂજા માટે નિર્માણ થયેલા એવા શંખ દેવતા તમને
નમસ્કાર કરીએ છીએ.

ઉપરનો મંત્ર ભણીને શંખનું પૂજન કરવું અને તેમાં
જળ ભરવું.—

ઘંટાપૂજનમ્ । આગમાર્થતુદેવાનાંગમનાર્થતુરક્ષસામ્ ।
કૂર્વે ઘંટારવંતત્રદેવતાસ્થાન સન્નિધૌ । ઘંટાયનમઃ
સ્નાનંગંધપુષ્પાક્ષતંચસમર્પયામિ । ઘંટાનાદંકુર્યાત્
। કલશોદકેનશંખોદકેનચપૂજાદ્રવ્યાણિસંપ્રોક્ષ્ય ।
પુષ્પાંજલિંગૃહીત્વાધ્યાયેત્

અર્થ—દેવતાના આવાહન માટે તથા રાક્ષસોને દૂર થવા
માટે દેવતા સ્થાન આગળ ઘંટાનો શબ્દ ૬૩ છું.

ઉપરનો મંત્ર ભણીને ઘંટાનું પૂજન કરવું ઘંટાનો

શબ્દ કરીને ઠેકાણે ચૂકવી અને પછી કલશ તથા શંખ-
માંના જળવડે પુજન સામગ્રીનું પ્રોક્ષણ કરવું. પછી કુલ-
તુળશી વીગેરે હાથમાં લઈને મુખ્ય દેવતાનું ધ્યાન કરવું.

વિષ્ણુધ્યાનમ્ ॥ શાન્તાકારંશ્રુજગશયનંપદ્મનાભં-
સુરેશંવિશ્વાધારંગગનસદૃશંમેઘવર્ણશુભાંગમ્ ॥ લ-
ક્ષ્મીકાન્તંકમલનયનંયોગિભિર્ધ્યાનગમ્યંવન્દેવિ-
ષ્ણુંભવભયહરંસર્વલોકૈકનાથમ્ ।૧। નમોભગવતે
વાસુદેવાયશ્રીમહાવિષ્ણુતેનમઃ ધ્યાનાર્થેપુષ્પાંજ-
લિંસમર્પયામિ ॥૪॥

અર્થ—જે ભગવાનની શાંત આકૃતિ છે. અને શેષનારા-
યણ ઉપર શયનકરીપોઢ્યા છે. જેમની નાભિના વિષે કમ-
ળ છે. અને સર્વ દેવતા સ્વામી. વિશ્વના આધાર ભૂત આ-
કાશના સરખા મેઘ (શ્યામ) વર્ણના. સુંદરઅંગવાળા લક્ષ્મી
જીના કાંત કમળ પત્ર સરખા નેત્રવાળા. યોગી જનોએ
ધ્યાન કરી સાક્ષાત્કાર કરેલા સંસારના લયને નાશ કરનાર
સર્વ લોકના એક નાથ. એવા વિષ્ણુ ભગવાનને હું નમન
કરું છું. !

પૂજામાં મુખ્ય દેવ વિષ્ણુ હોયતો ઉપરનો શ્લોક ભણી-
ને પુષ્પાંજલિ ચઢાવવી.

શિવધ્યાનમ્ ॥ શાંતંપદ્માસનસ્થંશશિધરમુકુટપંચ
વક્રંત્રિનેત્રંશૂલંવજ્રંચસ્વજ્ઞંપરશુમભયદંદાક્ષિણાંગેવ
હંતમ્ । નાગંપાશંચઘંટાંપ્રલયહુતવહંચાંકુશંવામભા
ગેસર્વાલંકાર દીપ્તંસ્ફટિકમાણિનિભંપાર્વતીશંનમા-
મિ ॥૨॥ નમોભગવતેરુદ્રાયશ્રીમહારુદ્રસાંવસદાશિ
વાયનમઃ । ધ્યાનાર્થેપુષ્પાંજલિંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—શાંત સ્વરૂપ પદ્માસનથી બેઠેલા. જટા મુકુટમાં
ચંદ્રની રેખાને ધારણ કરનાર, પાંચમુખવાળા, ત્રણ ને ત્રણવાળા,
ત્રિશૂળ, વજ્ર, ખર્જ, પરશુ, અને અભય (વરદાન) ને દ-
ક્ષિણ અંગમાં ધારણ કરનાર તથા નાગ (સર્પ) પાશ (દોરડું)
ઘંટા, પ્રલયાગ્નિ, અને અંકુશને વામભાગે ધારણ કરનાર
અથવા સર્વ અત્રંગારોથી સુશોભિત, સ્ફટિક મણીની કાંતિ સ-
રખી ઉજ્જવળ કાંતિવાળા પાર્વતીજીના પતિ શ્રી શંકરને હું
નમસ્કાર કરું છું. (૨) પૂજામાં મુખ્યદેવશંકર હોયતો ઉપર-

નું બીજું ધ્યાન લણીને મંત્ર પુષ્પાંજલિ ચઢાવવી. અને
છેવટ સુધી તે પ્રમાણે દરેક ઉપચાર વખતે ધ્યાનના શ્લોક
પઢી જે મૂળ મંત્રલખ્યો છે. તે લણીને પૂજા કરવી—

આસનમ્ ॥ આસનેસ્મિન્નશ્વદેવેશસુખસ્પર્શેસુનિર્મ-
લે ॥ ઉપવિશ્યેશ્વરેદાનીંસર્વદાશાંતિદોભવ ॥ નમો
ભગવતેવાસુદેવાય શ્રીમદ્ભૂવિષ્ણુવેનમઃ આસન-
સમર્પયામિ । इतिविष्णुपक्षे. । शिवपक्षेतु । नमो-
भगवतेरुद्रायश्रीमहारुद्रसांनसदाशिवायनमः। आ
सनंसमर्पयामि एवं सर्वत्र ॥

અર્થ—હે સર્વના આમી. આ સ્વચ્છ નિર્મળ અને સુખ-
સ્પર્શ આસન ઉપર જોશીને હે ઇશ્વર આ અમારા પૂજન વખતે
નિરંતર અમને શાંતિકારક થાઓ-ઉપરનો શ્લોક લણીને ત્યા-
ર પઢી મૂળ મંત્ર લણીને જ્યાં દેવ બેસારવાના હોય ત્યાં
આસન (ગાદી અગર વિષ્ણુને તુળશી ને શીવને માટે બીલી-
પત્ર) મૂકવું.

પાદ્યમ્ ॥ ગંગાદિસર્વતીર્થેભ્યોમયાપ્રાર્થનયાહતમ્

। તોયમેતતસુખસ્પર્શપાદ્યર્થપ્રતિગૃહ્યતામ્ । મૂલમં
ત્રેણપાદયોઃ પાદ્યંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—ગંગા વીગેરે પુણ્ય તીર્થોની પ્રાર્થના કરીને પવિત્ર
કરેલું ને મેં પૂજનને માટે આણેલું સુખકારક જળ હે પર-
મેશ્વર તમારા ચરણ ધોવામાટે તમને અર્પણ કરું છું તે કૃપા
કરીને સ્વીકાર કરો—

આ શ્લોક લાણી મુખ્ય દેવનો મૂળમંત્ર લાણીને પાત્ર
અર્પણ કરવું—

અર્ઘ્યમ્ । ગંધોદકેનપુષ્પેણચંદનેસુગંધિના । અ-
ર્ઘ્યગૃહાણદેવેશભક્તિમેહ્યચલાંકુરુ ॥ મૂલમંત્રેણ હ-
સ્ત યોઃ અર્ઘ્યસમર્પયામિ ॥

અર્થ—ચંદન વાળુ તથા પુષ્પ વીગેરે સુગંધી પદાર્થોથી
મિશ્રિત એવું અર્ઘ્યનું જળ હે સર્વ દેવના અધીશ તમે
અહણ કરો ને તમારે વિષે મારી નિશ્ચલ ભક્તિ થાય તેમ મા-
રી બુદ્ધિમાં હમેશાં પ્રેરણા કરો આ મંત્ર વડે અર્ઘ્ય અર્પણ
કરવો.

આચમનીયમ્ । કર્પૂરોશીરસુરભિશીતલંવિમલંજ
લુપ્ ॥ ગંગાયાસ્તુસમાનીતંગૃહાણાચમનીયકમ્ ॥
મૂલમંત્રે ॥ આચમનીયંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—કપુર તથા વીરણના વાળાથી સુગંધવાળું સ્વચ્છ
મીઠું અને શીતળ માણેલાવેલું ગંગાનું જળ હૃદય તમે
આચમનને અર્થે ગ્રહણ કરો.

આ શ્લોક લણીને ઝૂળ મંત્રવડે આચમનીયનું જળ
અર્પણ કરવું.

સ્નાનમ્ ॥ મંદાકિન્યાઃ સમાનીતંહેમાંભોરુહવાસિ
તમ્ ॥ સ્નાનાયતેમયાભક્ત્યાનીરંસ્વીક્રિયતાંવિભો
॥ મૂલમંત્રેણસ્નાનંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—સુવર્ણ સરખા સુંદર પરાગથી મિશ્રિત સુરભિત
(દાકીની ગંગાનું જળ) હું ભક્તિથી લાગ્યો છું તે કૃપા-
ળીને હે પ્રભુ તમે સ્વીકાર કરો-

આ મંત્ર લણીને સ્નાન ને માટે જળ અર્પણ કરવું.

મૂલમંત્રેણસકલપૂજાર્થેગંધપુષ્પંસમર્પયામિ ॥ નિ-
ર્માલ્યમુત્તરેવિસૃજ્ય ॥ મહિમ્નસ્તોત્રેણાન્યૈરભિષેક
મંત્રૈર્વાઽભિષેકંકુર્યાત્ ॥ તતઃશુદ્ધોદકેનસ્નાપયિ-
ત્વાસ્વાસને, ઉપવેશયેત્ ॥

ત્યારપછી દેવતાના મૂલમંત્રથી ચંદન પુષ્પ ચઢાવવાં, એ
પ્રમાણે પૂર્વારાધન કરીને નિર્માલ્ય દેવ ઉપરથી ઉતારી નાં-
ખી ડાખી બાબુએ નાંખવાં પછી મહિમ્ન સ્તોત્રથી અગર
બીજા અભિષેક મંત્રથી દેવ ઉપર અભિષેક કરવો. પછી ચો-
ખખુ જળ ચઢાવીને નવરાવીને પછી પ્રથમ કદપેલા આસન
ઉપર બેસારવા પછી વસ્ત્રથી પૂજન આરંભવું.

વસ્ત્રમ્ ॥ યથોક્તમૂલમંત્રેણવસ્ત્રોપવસ્ત્રંતદભવિવિ-
ષ્ણવેતુલસીપત્રંશિવાયવિલ્વપત્રંચસમર્પયામિ ॥

પ્રથમ કહી ગયેલા મૂલમંત્રથી વસ્ત્ર અને ઉપવસ્ત્ર ચઢા-
વવાં. તે ના હોયતો તેના અભાવમાં વિષ્ણુને તુલસીપત્ર
અને શંકરને બીલીપત્ર ચઢાવવાં—

યજ્ઞોપવીતમ્ ॥ યથોક્તમૂલમંત્રેણયજ્ઞોપવીતંપરિક-

લ્પયામિ ॥ આચમનીયંસમર્પયામિ ॥

પ્રથમ કહી ગયેલા મૂલ મંત્રવડે યજ્ઞો પવિત્ર (જનોક) ચંદાવવું અથવા. તેની ભાવના કરી જળ મૂકવું અને આ ચમનનું જળ આપવું.

ચંદનમ્ ॥ શ્રીસંઢંચંદનંદિવ્યંગંધાઢ્યંસુમનોહરમ્ ॥
વિલેપનંસુરશ્રેષ્ઠચંદનંમપ્રતિગૃહ્યતામ્ ॥ મૂલમંત્રેણ
વિલેપનાર્થેચંદનં સમર્પયામિ ॥

અર્થ-બિલીપત્રના કાષ્ટનું તથા સુખડના કાષ્ટનું દિવ્યમનોહર અને અત્યંત સુગંધીદાર હે દેવતમે ચંદન ગ્રહણ કરો.

ઉપરનો શ્લોક ભણીને મૂલમંત્રથી ચંદન ચંદાવવું-

અક્ષતાઃ ॥ અક્ષતાશ્ચસુરશ્રેષ્ઠાઃકુંકુમોક્તાઃસુશોભિ-
તાઃ ॥ મયાનિવેદિતામકૃત્યાગૃહાણપરમેશ્વર ॥ મૂ-
લમંત્રેણઅલંકારાર્થે અક્ષતાન્સમર્પયામિ ॥

અર્થ-હે સુરોત્તમ, પરમેશ્વર કુંકુ વીગેરે સુગંધી દ્રવ્યથી મોહિલા સુંદર અક્ષત (ચોખ્ખા) ભક્તિથી મેં અર્પણ કરેલાને ગ્રહણ કરો.

પુષ્પાણિ ॥ માલ્યાદીનિસુગંધીનિમાલત્યાદીનિવૈ
 પ્રભો ॥ મયાહૃતાનિપૂજાર્થેપુષ્પાણિપ્રતિગૃહ્યતામ્ ॥
 મૂલમંત્રેણપૂજાર્થે ઋતુકાલોદ્ભવપુષ્પાણિસમર્પયા-
 મિ ॥ તુલસીપત્રાણિવિષ્ણવે શિવાયબિલ્વપત્રાણિ
 સમર્પયામિ ॥

અર્થ—સારાં સુગંધીદાર માલતી, બીજા પુષ્પો તથા
 તેની માળાઓ મેં પૂજાને માટે સંપાદન કરી તેનો હે પ્રભુ
 તમે સ્વીકાર કરો.

ઉપરનો શ્લોક લણીને બૂલમંત્રથી કૃત્ત તુળશી, બીલી-
 પત્ર વીગેરે ચઢાવવાં.

ધૂપમ્ ॥ વનસ્પતિરસોદ્ભૂતોગંધાઢ્યોગંધઉત્તમઃ ॥
 આગ્રેયઃસર્વદેવાનાંધૂપોયંપ્રતિગૃહ્યતામ્ ॥ મૂલમંત્રેણ
 ધૂપંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—વનસ્પતિના રસથી ઉત્પન્ન થયેલો, અત્યંત સુ-
 ગંધીદાર ઉત્તમ સુગંધવાળો તેમજ સર્વ દેવોને સુંધવા લા-
 ચક એવો આ ધૂપ હે દેવ તમે સ્વીકાર કરો.

હપરનો શ્લોક ભણી મૂલમંત્રથી ધુપ સળગાવીને દેવના આગળ ધરવો.

દીપઃ ॥ આજ્યંચવર્તિસંયુક્તંઋહિનાયોજિતંમયા ॥
દીપંગૃહાણદેવેશત્રૈલોક્યતિમિરાપહ । મૂલમંત્રેણ
દીપંસમર્પયામિ ॥

અર્થ—ત્રણ લોકના અધિકારને નાશ કરનાર એવા હે સર્વ દેવોના સ્વામી-દીવેટ અને ધીથી તૈયાર કરી આગ્નિથી સળગાવેલો દીવો તમે ગ્રહણ કરો.

હપરનો શ્લોક ભણીને મૂલમંત્રથી દીવો સળગાવીને દેવના આગળ ધરવો.

નૈવેદ્યમ્ ॥ શર્કરાણ્ડંઘ્રાદ્યાનિદધિશીરઘૃતાનિચ ।
આહારંભક્ષમોજ્યંચનૈવેદ્યંપ્રતિગૃહ્યતામ્ । મૂલમંત્રેણ
નૈવેદ્યાર્થેશર્કરાણ્ડંનૈવેદ્યંસમર્પયામિ ॥

સાકર, ખાંડ તથા સુડા મેવો, દુધ, દહી, ધી વગેરે સારાં ભક્ષ્ય ભોજ્ય પદાર્થોનું અહારરૂપ નૈવેદ્ય હે દેવ તમે ગ્રહણ કરો.

उपरना श्लोकथी, साकर अगर्. दूध वीगेरेनुं नैवेद्य धराववुं.

फलतांबूलम् । पूगीफलमहद्विव्यंजागवल्लीदलैर्युत
म् ॥ कर्पूरेलासमायुक्ततांबूलंप्रतिगृह्यताम् । मूल-
मंत्रेणमुखवासार्येपूगीफलतांबूलंसमर्पयामि ॥

अर्थ—नागरवेलना पानभां छलायथी कर्पूर तथा सुंदर
सोपारी साथेतुं पाननुं पीडुं हे परमेश्वर तमे अहं उरेश.

उपरना श्लोक लणी भूलभंत्र वडे पान सोपारी लवी-
ग छलायथी वीगेरे देवने धराववां.

दक्षिणा हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अ-
नंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छ मे । मूलमंत्रेण हि-
रण्यदक्षिणां समर्पयामि । परिकल्पयामि वा

अर्थ—हिरण्यगर्भ (विष्णुना) गर्भभां रहेलुं ने सूर्य-
नुं पीडुं ३५ अणुटपुण्य इगने आपनाइं सुवर्ण अर्पण
करंछुं तेथी. हे परमेश्वर भने सदा सर्वदा सुखशांती आपो.

उपरना श्लोकलणीने भूलभंत्रथी दक्षिणा अर्पण करवी.

आरात्तिकम् कर्पूरेण वाऽन्येन द्यूतदीपेन कुर्यात् । दी-

પંપ્રજ્વાલ્ય આરાતિક્યં દીપાય નમઃ ગંધપુષ્પં સમર્પયા
 મિઘં ટાંવાદયન્ દેવાગ્રે ભ્રામયિત્વા અનેનશ્લોકે દ્વયેન ।
 કર્પૂરગૌરં કરુણાવતારં સંસારસારં ભુજગેન્દ્રહારમ્ ॥ સ
 દાવસંતં હૃદયાર્વિંદે ભવં ભવાની સહિતં નમામિ ॥ ૧ ॥
 ચંદ્રાદિત્યો ચ ધરણી વિદ્યુદગ્નિસ્તથૈરચાત્મમેવ સર્વજ્યો
 તીર્પિ આર્તિક્યં પ્રતિગૃહ્યતામ્ ॥ ૨ ॥ મૂલમંત્રેણ આ
 રાતિક્યદીપં સમર્પયામિ ॥

અર્થ—કપુર સરખા ગોરા મહાદયાળુ સંસારમાં સાર
 ભુત સર્પની માળાને ધારણ કરનાર અને હુમેશાં યોગીઓનાં
 હૃદય કમલમાં નિવાસ કરનાર એવા પાર્વતી સહિત શં-
 કરને હું પગે લાગું છું. (૧) ચંદ્ર, સૂર્ય, પૃથ્વી, વીજળી
 અગ્ની વીગેરે તે જો મય પદાર્થોમાં મહા તેજસ્વી એવા હે
 દેવ તમે આરતીનો સ્વીકાર કરો. (૨) કપુરની અથવા બીજી
 ધીના દીવાની આરતી સળગાવવી ને તેને ચઢત કુલ ચ-
 દાવવાં પછી ઘંટ વગાડીને દેવના આગળ ઉપર લખેલા એ
 શ્લોકો ભણીને ઉતારવી.

જલેન પ્રદક્ષિણાંકૃત્વા દેવેભ્યો વંદનં દર્શચિત્વા ॥ સ્વ

યંવંદનંકૂર્યાત । તતોધ્યાનોક્તમંત્રેણમૂલમંત્રેણપુ-
ષ્પાંજલિંસમર્પયામિ ॥ ધ્યાનમંત્રૌતુશાંતાકારં ॥
શાંતંપદ્માસનસ્થમિતિવા ॥

પછી તે આરતીની પાછળ જળની પ્રદક્ષિણા કરવી
દેવને નીવેદન કરવી પછી પોતે વંદન લેવું ત્યારબાદ
ધ્યાન વખતે જશ્લોક તથા મૂલમંત્ર લખ્યો છે. તે મંત્રથી દે-
વ મુખ્ય હોય તે દેવનો ધ્યાન મંત્ર લખીને પુષ્પાંજલી
અર્પણ કરવો—

પ્રદક્ષિણા યાનિકાનિચપાપાનિબ્રહ્મહત્યાસમાનિ-
ચ । તાનિતાનિવિનશ્યંતિપ્રદક્ષિણપદેપદે । પ્રદક્ષિ-
ણાંસમર્પયામિ ॥

ઉપરનો શ્લોક લખીને પ્રથમ કહેલા મૂળમંત્રથી પ્રદક્ષિ-
ણા કરવી.

અર્થ—બ્રહ્મહત્યા સરખાં જે જે કંઈપાતકો તે તે પાતકો
ભગવાનની પ્રદક્ષિણાના પગલે પગલે નાશ પામે છે.

પ્રાર્થના—નમોસ્ત્વનંતાયસહસ્રમુર્તયેસહસ્રપાદાક્ષિ

शिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रको
 दीयुगधारिणेनमः॥१॥ करचरणकृतंवाकायजंकर्म-
 जंवाश्रवणनयनजंवामानसंवापराधंविहितमविहि-
 तंवासर्वमेतत्क्षमस्वजयजयकरुणाब्धेश्रीमहादेव-
 शंभो॥२॥ कायेनवाचामनसैन्द्रियैर्वाबुध्यात्मभावाप्रकृ-
 तिस्वभावाकरोमियद्यत्सकलंपरस्मैनारायणायेति
 समर्पयामि॥३॥ आवाहनंनजानामिनजानामितवा-
 र्चनंपूजांचैवनजानामिक्षम्यतांपरमेश्वर॥४॥ अपराध
 सहस्राणिक्रीयन्तेऽहर्निशंमया ॥ दासोहमितिमां
 मत्वाक्षमस्वपरमेश्वर ॥५॥ यस्यस्मृत्वाचनामोक्त्या
 तपः पूजाक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्यो
 वंदेतमच्युतम् ॥ अनेनमत्कृतेनयथाशक्तियथाज्ञा-
 नेन यथा मिलितोपचारद्रव्यैःअमुकदेवस्यपूजना-
 ख्येनकर्मणाअमुकदेवताप्रीयताम् ॥ तत्सत्ब्रह्मा
 र्पणमस्तु॥विष्णवेनमः त्रिवारम् ॥ शिवायनमः

તિત્રિવારંવદેત્ ॥ અકાલમૃત્યુહરણંસર્વવ્યાધિવિ-
નાશનમ્ ॥ દેવ પાદોદકંતીર્થજઠરેધારયામ્યહમ્ ॥
इतिमंत्रेणचरणामृतंगृण्हीयात् ॥ इतिदेवपूजा ॥

ઉપર લખેલા શ્લોકોવાડે હાથ જોડીને દેવની પાર્થના તથા નમસ્કાર કરવા અને પૂજા સમાપ્તિ થયાનો સંકલ્પ કરી જલ બૂકવું.

અર્થ—અનંત સહસ્ર જેની મૂરતિઓ છે. અને હજારે જેના ચરણો નેત્રો જંઘા અને હસ્ત છે, અને હજારે નામવાળા નિત્ય, (ક્ષયરહિત) આદિ પુરુષ કે જણે અનંત કોટી યુગને ધારણ કર્યા છે. એવા પરમાત્માને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧ હાથ પગથી કરેલા અગર સર્વ શરીરથી થયેલા અગર કર્મથી થયેલા શ્રવણ (કાન) થી થયેલા નેત્રથી થયેલા અથવા મનથી થયેલા અને કરવાનાં સત્કર્મ નહિ કરવાથી થયેલા તમામ અપરાધોની હે કૃષ્ણ સાગર. માહાદેવ (શંકર)આ તમારા ભક્તજનને ક્ષમા આપો એટલે સહાય થાઓ—૨—હું કાયાથી, વાણીથી, મનથી, અને ઇન્દ્રીયોથી, બુદ્ધિથી ને અંતઃકરણના ભાવથી ને પ્રકૃતિના સ્વભાવથી જે કાંઈ સત્કર્મ કરું છું તે સર્વ

શ્રી નારાયણ પરમાત્માને નિવેદન (અર્પણ) કરું છું—
 ૩—પરમાત્મા હું તમારું આવાહન (તેડું) નથી જાણતો અને તમારું યથાર્થ પૂજન નથી કરી જાણતો અને તમારી સેવા (ચાકરિ) પણ નથી સમજતો માટે હે ઇશ્વર મારા ઉપર ક્ષમા કરો એટલે દેવનું પૂજન નિરભિમાનપણે કરવું તે સૂચવે છે—૪—મારાથી દહાડોને રાત તમારા હજારે અપરાધ થાય છે તે માટે હે પરમેશ્વર હું આપનો દાસ છું. એમ જાણીને ક્ષમા આપો—૫—જે પરમાત્માના સ્મરણથી અથવા નામનો ઉચ્ચાર કરવાથી જપ તપ પૂજનાદિ ક્રિયાઓમાં જે ન્યુનતા હોય તે જનાથી પરીપૂર્ણતા થાય છે. એવા અચ્યુત પરમાત્માને હું વંદન કરું છું—૬—આ મારા કરેલા મારી શક્તિ પ્રમાણે મારા જ્ઞાન મુજબ અને જે વખતે જે જે મળેલા પૂજન ઉપચારના દ્રવ્યથી દેવના પૂજનવડે મને તેતે દેવ પ્રસન્ન થાઓ અને મારું કરેલું પૂજન વીગરે, બ્રહ્મને અર્પણ થાય એમ કરી જળ ચૂકવું, પછી ત્રણ વખત વિષ્ણુનું સ્મરણ કરવું ને ત્રણ વખત શંકર નામનું ઉચ્ચારણ કરવું ને પછી ચરણામૃત પીવું—અર્થ-અકાલ મૃત્યુને નાશ કરનાર અને સર્વ વ્યાધી (રોગો) ને દૂર કરનાર એવું દેવનું જે ચરણોદક

(नवरात्र्यानु ७७) ३पी तीर्थं दुं भारा ७४२ (पेट)भां धा-
 राणु ४३ं छुं अटवे पीडंछुं—

अथब्रह्मयज्ञः ॥ देवपूजांसमाप्यमध्यान्हसंध्यांवि-
 धायततोब्रह्मयज्ञंकुर्यात्सयथा।आचम्यप्राणानाय
 म्यदेशकालौसंकीर्त्य श्री परमेश्वर प्रीत्यर्थंब्रह्मय
 ज्ञेनयक्ष्ये ॥दर्भगर्भब्रह्मांजलिकृत्वा॥ ऋग्वेदायन-
 मः यजुर्वेदायनमः सामवेदायनमः अथर्ववे-
 दायनमः शिक्षायैनमः कल्पायनमः व्याकरणा
 यनमः निरुक्तायनमः ज्योतिषेनमः छंदोभ्यो-
 नमः अध्यात्मविद्यायनमः इतिहासपुराणेभ्योन-
 नमः ॥ तर्कविद्यायैनमः पूर्वमीमांसायैनमः उत्त-
 रमीमांसायैनमः इतिजपित्वादेवताभ्यः पितृभ्यश्च
 महायोगीभ्यएवच ॥ नमः स्वाहायैस्वधायैनित्य
 मेवनमोनमः ॥ इतित्रिजपित्वा ॥ विद्याधरतपो-
 योनिरयोनिर्विष्णुरीडितः ॥ वाग्यज्ञेनार्चितोदेवः

પ્રીયતામિજનાર્દનઃ ॥ इत्युत्काउदकंस्पृशेत् ॥

બ્રહ્મયજ્ઞ એ પંચ મહાયજ્ઞ પૈકીનો પ્રથમ યજ્ઞ છે. એ-
ટલે જ અધિકારી છે તે પ્રમાણે વેદ વેદાંગ શાસ્ત્ર, પુરાણ, ઇતિહાસ,
કર્મકાંડ તથા વેદાંત વીગેરેનો પાઠ કરવો તે અને પુરાણોક્ત
કર્મના અધિકારીઓને પણ નમસ્કારેણ મંત્રેણ પંચયજ્ઞાન દા-
યયેત્ ॥ એમ યાજ્ઞવલ્કય પોતાની સ્મૃતિમાં લખે છે કે ન-
મસ્કાર મંત્રથી પણ પંચ મહાયજ્ઞનો ત્યાગ કરવો નહીં, મા-
ટે તે કર્મનિષ્ઠ મહાશયોને માન્ય છે.

તેનો ક્રમ પૂજા થઈ રહ્યા પછી મધ્યાહ્ન સંધ્યા કરીને
પછી આયમન પ્રાણાયામ કરવું. પછી પૂજાની શરૂઆતમાં
લખ્યા પ્રમાણે દેશકાલનું ઉચ્ચારણ કરીને ઈશ્વર પ્રીત્યર્થ
બ્રહ્મયજ્ઞનો સંકલ્પ મૂકવો. પછી પદ્માસનથી બેઠેલા કર્તા-
એ પોતાના જમણા ઢીંચણ ઉપર હાથ યતો મૂકીને
તેમાં દર્ભ તથા જળ રાખીને ઉપર જમણા હાથ ઢાંકીને
ઉપર લખેલા વિધિનો પાઠ કરવો.

અર્થ—ઋગ્વેદને પગે લાગું છું, યજુર્વેદને, સામવેદને, અ-
થર્વવેદને, સર્વ શાસ્ત્ર તથા પુરાણોનું મૂળ વેદ છે તે આખી સ-

ધિનુ કારણ વેદ છે. માટે પ્રથમ ચારે વેદને પગે લાગવું. પછી
 શિક્ષા (વેદ કેવી રીતે લખવાતેની રીત) ને પગે લાગું છું—કદપ
 (સૂત્ર કે જે વેદ મંત્રોથી કર્મકાંડ કેમ કરવું તે વિધિ દેખાડનાર)
 ને નમન કરું છું. વ્યાકરણ (શુદ્ધ શબ્દોચ્ચાર કેવી રીતે કરવા
 તે દર્શાવનાર) ને પ્રણામ કરું છું. નિરૂક્ત (વેદના અમુક અમુક
 મંત્રોની વ્યાખ્યા વિસ્તારથી વર્ણન જેમાં છે તે) ને નમું છું.
 જ્યોતિષ (ગ્રહ, નક્ષત્ર, સૂર્ય ચંદ્ર વીગેરે અંતરિક્ષ ખગોળવિ-
 ધાને સિદ્ધ કરનાર તથા કાલમાન દર્શાવનાર) ને પગે લાગું
 છું. છંદ એટલે માત્રામેળ તથા અક્ષરોનું પરિમાણ દેખાડના-
 રને પગે લાગું છું. અધ્યાત્મવિદ્યા (આત્મજ્ઞાન નિરૂપણ કર-
 નાર) ને નમું છું. ઇતિહાસ (ભારત-રામાયણ વીગેરે) પુ-
 રાણ (મચ્છ, કર્મ, વરાહ વીગેરે અષ્ટાદશ.) ને નમસ્કાર ક-
 રું છું. તર્ક વિદ્યા (કર્ણાદ તથા ગૌતમ મુની પ્રણિત) ને વંદ-
 ન કરું છું. પૂર્વમીમાંસા (કર્મકાંડ તથા ધર્મશાસ્ત્ર) ને પ્રણામ
 કરું છું ઉત્તરમીમાંસા (જગત્ મિથ્યારૂપ માની શ્રક્ષપ્રતિ-
 પાદન કરનાર) ને પગે લાગું છું.

દેવતાઓને, પિતરોને ને મોટા મોટા યાજ્ઞવલ્ક્ય સ-
 રખા યોગીઓને તથા સ્વાહાને સ્વધાને દરરોજ અવશ્ય
 નમસ્કાર કરું છું.

ततोदेवर्षिपितृणां जलेन तर्पणं कुर्यात् यथा ब्रह्मा-
तृप्यताम्, विष्णुस्तृप्यताम्, रुद्रस्त्व० प्रजापतिस्तृ०
देवास्तृप्यताम्, छन्दांसिस्त्व० वेदास्त्व० ऋषयस्त्व० पुरा-
णाचार्यास्त्व० गंधर्वास्त्व० इतराचार्या० संवत्सरस्तृप्य-
ताम्, सावयवस्त्व० देव्यप्सरसस्त्व० देवानुगास्त्व० नागा-
स्त्व० सागरास्त्व० पर्वतास्त्व० सरितास्त्व० औषधयस्त्व० मृत-
ग्रामचतुर्विधश्च० अथ ऋषयः निवितिकृत्वा, उदग्रदर्भ-
मध्येन प्रजापतितीर्थेन तिळाक्षतमिश्रौ द्वौ द्वावंज-
ली मंत्रावृत्यादद्यात्. सनकस्त्व० सनंदनः सना-
तनः कपिलस्त्व० आसुरस्त्व० वोढाः पंचशिवः अ-
थ पितृ तर्पणं दक्षिणाभिमुखः सव्यं जान्वाच्य प्रा-
चीनावीतिपितृतीर्थेन द्विगुणदर्भैस्तिलमिश्रां स्त्रीं
स्त्रीनिंजलीन् दद्यात् ॥ वसवस्तृप्यताम्० रुद्रास्तृ०
आदित्यास्त्व० परुतस्तृ० अश्विन्यौस्तृप्येताम् कव्य-
वाहनलस्तृ० सोमस्तृ० यमस्तृ० अर्यमास्तृ० अं-

मिष्वत्तास्तृ० सोमपास्तृ० बर्हिषदस्तृ० यमस्तृ०
 धर्मराजस्तृ० मृत्युस्तृ० अंतकस्तृ० वैवस्वतस्तृ०
 कालस्तृ० सर्वभूतक्षयस्तृ० औदुंबरस्तृ० दध्रस्तृ०
 नीलस्तृ० परमेष्ठिनस्तृ० वृकोदरस्तृ० चित्रस्तृ० चित्रगु-
 ष्तृ० जीवत्पितृकोप्येतदंतं सर्वास्तपयेत्तमृतापितृ-
 कस्य विशेषमाह ॥ पितृभ्यो नम इत्यवाह्यकाश्यप
 गोत्रः अस्मत्पिताऽमुकदासस्तृप्यतामत्रिवारं ज-
 लंदद्यात् एवमग्रेपि, पितामहः प्रपितामहः ॥ का-
 श्यपगोत्राऽस्मन्माता अमुकीदेवी दातृप्यताम् ॥
 एवं पितामही, प्रपितामही सापत्नमाता च गोत्रः अ-
 स्मन्माहतामहः अमुकदासः सपत्निकस्त्व ए-
 वं मातुः पितामहः मातुः प्रपितामहः, भार्या अमु-
 की दातृ० तनयः पुत्रीः पितृव्यकः मातुलः भ्रा-
 ता, पितृभगिनी मातृ भगिनि, आत्मभगिनी, श्व-
 शुरः गुरुः आत्तस्तृप्यताम् आब्रह्मस्तंबपर्यंतदेव-

ર્ષિપિતૃમાનવાઃ ॥ વૃષ્યંતુપિતરઃ સર્વેમાતૃમાતા મ-
હાદયઃ ॥ અતીતઃ કુલકોટીનાંસપ્તદ્વીપનિવાસિ-
નાં ॥ આ બ્રહ્મભુવનાલોકાદિદમસ્તુતિલોદકં ॥
યેકે ચાસ્મત કુલેજાતા અપુત્રાગોત્રિણોમૃતાઃ ॥
તેગૃણ્હંતુમયાદત્તંવસ્ત્રનિષ્પીઙ્ઘ્યનોદકમ્ ॥ અનેન
તર્પણાચ્ચેનકર્મણાભગવાન્પિતરઃ સ્વરૂપીજના-
ર્દનવાસુદેવઃ પ્રીયતામ્ ॥

બ્રહ્મયજ્ઞ થઈ રહ્યા પછી તર્પણ કરવું. તે એ પ્રમાણે કે
પ્રથમ—દેવતાઓનું પછી ઋષિઓનું ને છેવટે પિતૃ દેવતા-
ઓનું તેમજ પોતાના પિતરોનું તર્પણ ઉપર લખેલા વિ-
ધિથી કરવું.

પિતૃ તર્પણમાં નિચે લખેલા સંબંધીઓ મૃત થયા હો-
ય તો તેમનું નામ દેઈને અંજલીઓ પિતૃ તીર્થ (તર્જની-
આંગળીના મૂળ પ્રદેશ)થી જળ આપવું તેમાં પ્રથમ પિતા,
પિતામહ (આપના આપ) પ્રપિતામહ (તેમના આપ) બીજું
માતૃ પાર્વણ તેમાં આતાં (મા) પિતામહી (આપની મા) પ્ર-

પિતા મહી (તેમના આપની મા) સાપત્નમાતા (ઝોરમન મા)

માતા મહ માના આપ વડીઆઇ નાશ પામ્યા હોય તો નમનો સાથે ઉચ્ચાર લેવો. તેમના આપ એટલે માના આપના આપ ઉપર પ્રમાણે.

તેમના આપ—એટલે માના આપથી ત્રીજા પુરૂષ ઉપર પ્રમાણે ઉચાર લેવા. પોતાની સ્ત્રી, પોતાનો પરણેલો દીકરો અગર દીકરી—કાકા, સ્ત્રી, પુત્ર ગત થયા હોય તો તેમનો પણ મામા કાકા પ્રમાણે સગાભાઈનું (કાકા પ્રમાણે.) કૌંઈ (તેમના ધણી તથા પુત્ર વીગેરે નાશ પામ્યા હોય તો તેમને પણ તર્પણમાં લેવાં) માશી (કૌંઈ પ્રમાણે) બેન (કૌંઈ પ્રમાણે) સસરા (સાસુ, સાણો વીગેરે નાશ પામ્યા હોય તો તેમને પણ લેવો) પોતાના ગુરૂ (સસરા પ્રમાણે) દીકરો ગત થયા હોય તો લેવાં. ભાઈબંધ ઉપર પ્રમાણે.

ઉપર લખેલા સર્વ સંબંધીયોમાં જે કોઈ મરણ પામેલાં હોય તેમજ લગ્ન થઈ મરણ પામ્યાં હોય અર્થાત બાળકો નહીં એવાંનું તર્પણ કરવું.

બ્રહ્મથી આરંભીને તરણા સુધી એટલે આખા જગતમાં જેટલા દેવ, ઋષિઓ, પિતરો, તથા મનુષ્યો બને માતા મહા-

દિક પિતરો સર્વ મારો અંજલીના જળથી તૃપ્ત થાઓ.

સાતે દ્વીપમાં નિવાસ કરનાર કરોડો વંશમાં (કુળમાં) ઉત્પન્ન થયેલા પ્રાણીઓને આ માફ તિલોદક તર્પણનું જળ તૃપ્ત કરો.

હમારા કુળમાં તેમજ ગોત્રમાં જે ઉત્પન્ન થયેલો જીવ. અને તે પુત્ર વિનાના મરણ પામ્યા છે. તેઓ આ મારા તર્પણના જળમાંજ વસ્ત્ર ઘોલીને તેમને અર્થે નિચોવુ છું તે જળ તેમની તૃપ્તિને ઉપયોગી થાઓ. આ તર્પણના કર્મથી પિતૃ રૂપ જનાર્દન વાસુદેવ ભગવાન પ્રસન્ન થાઓ.

अथवैश्वदेवः आचम्यपवित्रप्राणिः, प्राणानायम्य
देशकालौस्मृत्वा. पंचसूनादोषपरिहारार्थं अन्न-
संस्कारार्थं श्रीयज्ञरूपी परमेश्वरप्रीत्यर्थं भूतः सायं-
वैश्वदेवाख्यं कर्म तंत्रेण करिष्ये, इतिसंकल्प.

વૈશ્વદેવ ધરમાં સ્વભાવિક થતાં પાંચ પાતકથી મુક્ત થવા અન્નની પવિત્રતા માટે જે હવન રૂપ કાર્ય કરાય તે.

પ્રથમ આચમન કરવું પવિત્ર (દર્ભની વીંટી) પેહેરીને પ્રાણાયામ કરવું પછી હાથમાં જળ લઈને ઉપર લખે-

લો વિધિ બોલીને સંકલ્પ કરવો.

વૈશ્વદેવ. દરેક પાક વખતે જુદો કરવો પડે છે પણ એકજ વખત બનવો મુશ્કેલ છે તો દરેક વખત નહીં કરતાં સવાર સાંજનો ભેગો કરવો.

સ્થંદિલંસમૃજ્યગોમયેનોપલિપ્ય. યજ્ઞિકાષ્ઠેનો-
ક્લિચ્યઅનામિકાઙ્ગુષ્ઠેનોધૃત્ય, અગ્નિમુપસમાધાય,
અગ્નયેનમઃઈતિસ્થાપયેત્, શેક્ષિતેંધનાનિનિશ્ચિપ્ય,
વેણુધમન્યાપ્રજ્વાલ્યધ્યાયેત્. મુશ્વંયઃ સર્વદેવાનાંહ-
વ્યમ્ભૂકવ્યમ્ભુક્તથા ॥ પિતૃણાંચનમસ્તસ્મૌવિષ્ણવેપા-
વકાત્મને ॥ અગ્નેવૈશ્વાનરશાંદિલ્યગોત્ર મેષધ્વજ-
પ્રાઙ્મુશ્વઃ સન્મમસંમુશ્વોભવ.

સ્થંદિલ એટલે ઝોટલી અગર ચોરસું અથવા તો તાંબાનું વૈશ્વદેવ પાત્ર જે હોય તેને પ્રથમ વાળીને સાફ કરવું. પછી ગાયના છાણથી, અગર કેવળ પાણીથી લીંપવું, અથવા છાંટવું. યજ્ઞમાં ઉપયોગી આવે તેવા કાષ્ઠથી અગર દર્ભથી રેખાઓ ત્રણ લીટીઓ પશ્ચીમમાંથી પૂર્વ તરફ ખેંચવી. (દક્ષિણથી ખેંચતાં ઉત્તર તરફ જવું) પછી તે ત્રણ

રેખાઓમાંથી ચોટલી હોય તો તેની માટી. ત્રીજી આંગળી અને અંગુઠાથી લઇને ત્રણ વખત બહાર કાઢી નાંખવી અગ્નિ ચોખ્ખા વાસણમાં મંગાર્વાને સ્થાપન કરવો.

પછી છોડીયાં અગર છાંગાં ઉપર જળ છાંટી તેમાં નાંખવા. પછી ભુંગળીથી પવન નાંખી જવાળા કરવી. પછી લખેલા શ્લોકથી ધ્યાન કરવું. તેનો અર્થ દેવતાઓનું તથા પિતરોનું ભુખ (મોઢા)રૂપ તથા હવ્ય (હોમનું દ્રવ્ય)ને કવ્ય (શ્રાધમાં થતું આગ્નૌ કરણ વીગેરે)નું ભક્ષણ કરનાર અંવા અગ્ની રૂપ ભગવાનને પગે લાગું છું.

હે અગ્ની, હે વૈશ્વાનર, હે શાંડિલ્ય ગોત્રના, હે બકરાની આકૃતિથી અંકિત થયેલી ધ્વજવાળા, પૂર્વ દિશા તરફથી મોં ફેરવી મારા સામા બેસો.

અમિંપરિસમૂહનં, ત્રિવારં, અમિપર્યુક્ષણં, ત્રિવારં-
અગ્નોચરુશ્રપયિત્વાતેનગૃહસિધ્ધાન્નેન, તંદુલૈરા-
જ્યેનવાહોમંકુર્યાત્, તદ્રવ્યમમૌનિધાય, ઉદાસ્વ-
આજ્યેનાભિધાર્યજુહુયાત્.

અગ્નીના સ્થાપનની પાછળ જળ ત્રણ વખત ફેરવવું. પાછું ફરીથી પણ મેજ પ્રમાણે ત્રણવાર જળ ફેરવવું, તે

અગ્નીમાં ભાત ચઢાવવો અગર ઘરમાં રાંધેલા ભાતથી ભાત ન કર્યો હોય તો ડારા ચોખ્ખાથી ને ચોખ્ખા ના હોય તો કેવળ ધીથી પણ વૈશ્વ દેવનો હોમ કરવો—અને તેમાંનું કંઈ દ્રવ્ય હોય તેને અગ્ની ઉપર મૂકવું. પછી નીચે ઉતારી તેમાં ધી નાંખવું. પછી હોમ કરવો.

અગ્નयेनमः इदमग्नयेनमम, एवंत्यागंसर्वत्रकुर्यात्
 वायवेनमः इदंवायवे० सूर्यायनमः इदंसूर्याय०
 प्रजापतयेनमः इदंप्रजापतये० अग्नयेनमः इद-
 ममय० ब्रह्मणेनमः इदंब्रह्मणे० प्रजापतयेनमः
 इदंप्रजापतये० गृहेभ्योनमः इदंगृहभ्यो० कश्य-
 पायनमः इदंकश्यपाय० अनुमतयेनमः इदमनु-
 मतये० विश्वेभ्योदेवेभ्योनमः इदंविश्वेभ्योदेवेभ्यो०
 अग्नयेस्विष्टकृतेनमः इदमग्नयेस्विष्टकृते० पुनः
 पर्युक्षणंकृत्वागंधाक्षतैसंपूज्यप्रणमेत्.विभूतिंधृत्वा.

આ ઉપર લખેલા મંત્રો બોલીને અગ્નીયાર વખત આહુતિ આપવી પછી બાકી રહેલું અન્ન બંધીદાન માટે રાખીને

होभी देवुं. पारभी आहुति स्वीष्ट कृतनी उडेवाय. पाछु
इरीथी अग्नी पाछण अण इरववुं. अंदन कुलथी पूजन इ-
रवुं. इविभूति धारण करीने पगे लगाववुं.

ततोबलीदानं भूमौ प्रादेशमात्रचतुरस्रमंडलंकृत्वा,
तत्रद्रव्यत्यागंकुर्यात् ॥ यथा पर्जन्याय नमः ॥

इदं पर्जन्याय नमः । एवं सर्वत्र । अमृद्व्यो नमः इ-
दमभ्यो । पृथिव्यै नमः इदं पृथिव्यै । धात्रे नमः इ-
दं धात्रे । विधात्रे नमः इदं विधात्रे । इंद्राय नमः इ-
दमिंद्राय । धर्मराजाय नमः इदं धर्मराजाय । वरु-
णाय नमः इदं वरुणाय । कुबराय नमः इदं कुबे-
राय । धन्वतरये नमः इदं धन्वंतरये । वायवे नमः
इदेवायवे । ब्रह्मणे नमः इदं ब्रह्मणे । अंतरिक्षाय-
नमः इदमंतरिक्षाय । विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इदं वि-
श्वेभ्यो देवेभ्यो । सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः इदं सर्वेभ्यो-
भूतेभ्यो । दक्षिणे पितृभ्यः स्वधानमः इदं पितृभ्यो ।

અપર ઉપસ્થૂર્ય.

ઉપર લખેલા વિધીથી બલિદાન કરવું તેમાં પ્રથમ જ-
મીન ઉપર ગાયના છાંણથી અથવા જળથી લીંપીને ઘે:ખંડુ
મંડળ કરવું અને ત્યાં ભાતનું અગર ચોખા હોય તો તેનું
બલિદાન ઉપર લખેલા મંત્રો ભણીને મૂકવું ને તે થયા પછી
જળનો સ્પર્શ કરવો એટલે જરા હાથ ધોઈ નાંખવો ત્યાર
પછી કાગડા વીગેરેને માટે બલિદાન શ્લોક ભણીને મુકવાં
તે નીચે પ્રમાણે.

દ્વૌશ્વાનોશ્યામશબલૌવૈવસ્વતકુલોદ્ભવૌ ॥ તા-
ભ્યાંપિંડં પ્રદાસ્યામિસ્યાતામેતા વહિંસકૌ ॥ ૧ ॥
શ્વભ્યાંનમઃ શ્વંશ્વભ્યાંનમમ ॥ પુનરાક્ષય ॥ ઐંદ્રવા
રુણવાયવ્યાઃ સૌમ્યાવૈ નૈર્ઋતાસ્તથા ॥ વાયસાઃ
પ્રતિગૃણ્હંતુ શ્રૂમૌપિંડંમયાર્પિતમ્ ॥ ૩ ॥ વાયસે-
ભ્યોનમઃ શ્વંવાયસેયાનેમમ ॥ ગોભ્યોનમઃ શ્વં-
ગોભ્યો ॥

વૈવસ્વતના કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા શ્યામ અને શબલ

નામના બે જ્ઞાનને બહીદાનનો આસ આપીય તેથી તેઓ હિં-
સા રહિત થાઓ. ૧એ મંત્રથી જ્ઞાનને બહીદાન આપવું પછી
કાગડને હિપર લખેલા મંત્રથી આપવું. પૂર્વ દિશાના
વાયવ્ય કોણના દક્ષિણ દિશાના નૈઋત્ય કોણના કાગડાઓ
મે ભોંય ઉપર અર્પણ કરેલો આસ ગ્રહણ કરે એમ કહી
મૂકી દેવું. પછી ગાયને માટે આસ મૂકવો.

શક્તશ્ચેત્ પુનરાદાય વિષ્ણુપુરાણોક્ત મંત્રેવાલિં
દદ્યાત્યથાદેવામનુષ્યાઃ પશવોવયાંસિસિદ્ધાઃ સ-
યક્ષોરગદૈત્યસંઘાઃ પ્રેતાઃ પિશાચાંતરવઃ સમસ્તા
યેચાન્નમિછંતિમયાપ્રદતમ્દંદેવાદિભ્યોનમમ ।૧।

શક્તિમાન હોય ને કર્મમાં વખત પહોંચતો હોય તો
વિષ્ણુ પુરાણમાં દર્શાવેલા બહીદાન આપવાં તે નીચે પ્રમાણે.
દેવતાઓ, મનુષ્યો, પશુઓ, કાગડાઓ, સિદ્ધો, યક્ષ,
સર્પને દૈત્યોના ટોળાં, પ્રેત, પિશાચ, વૃક્ષો વીગેરે જે અત્તની
ઈચ્છા રાખે છે તેમને મેં અન્ન અર્પણ કર્યું.

પિપિલિકાઃ કીટપતંગકાદ્યાબુભુક્ષિતાઃ કર્મણિ
બંધવદ્ધાઃ, પ્રયાંતુતેતૃત્તિમિદંમયાન્નંતેભ્યોપિસૃષ્ટંસુ-

સિનોભવતુ ॥ इदंपिपिलिकादिभ्योनमम ॥

કીડીઓ, કીડાઓ, પતંગીયા વીગેરે ખાવાની ઇચ્છા કરનારાં તથા પોતાના કર્મથી બંધન થયેલા પ્રાણીઓ તૃપ્ત થાઓ. મેં તેમને અર્થે અન્ન મૂક્યું છે તે ખાઈને તેઓ સુખી થાઓ--૨

येयांनमातानपितानबंधुर्नैवान्नसिद्धिर्नचतृप्तिरस्ति
॥ तत्तृप्तयेऽन्नंभुविदत्तमेतत्तेयांतुतृप्तिमुदिताभ-
वंतु ॥ ३ ॥ इदंमनाथबंधुभ्योनमम ॥

જેમને માતા નથી પિતા નથી તથા ભાંધ ભાંડુ પાણી નથી તેમને અન્ન મળતુ નથી જેથી તેઓની તૃપ્તિ પણ નથી તેવાની તૃપ્તિ માટે ભૂમિ ઉપર અન્ન અર્પણ કર્યું છે તેથી તેઓ તૃપ્ત થઈને તે સુખી થાઓ--૩

इत्युच्चार्यनरोदद्यादन्नंश्रद्धासमन्वितः ॥ भुविभु
तोपकारायगृहिसर्वयाश्रोयतः ॥ ४ ॥ श्वचांडालं
विहंगानांभुविदद्यात्ततो नरः ॥ येचान्येपतिताः
केचिन्द्दपुत्राभुविमानवाः ॥ ५ ॥

એ પ્રમાણે ઉચ્ચાર કરીને માણસે શ્રદ્ધાથી પ્રાણીમા-
નતા ઉપકારને અર્થે પૃથ્વી ઉપર અન્ન નાંખવું. જેથી અ-
નાયુ પશુ પક્ષી જીવ જંતુ વીગેરેનું પોષણ થાય અને તેટ-
લાજ માટે ગૃહસ્થાશ્રમ સર્વને આશ્રય ભૂત છે.-૪

કુતરાં ચાંડાલ તથા પક્ષીઓને માટે પૃથ્વી ઉપર અન્ન
મૂકવું. અને તે વિના કેટલાક પતિત અને પુત્ર વીનાના
નિરાધાર છે તેમને પણ અન્ન આપવું. ૫

તतो गोदोहनकालं तिष्ठेत् अतिथी प्रतीक्ष्य हस्तौ पा-
दौ प्रक्षाल्य गृहं प्रवेशयेत् आचम्य ॥ शांतिः शांतिः
शांतिः प्रमादात् कुर्वतां कर्म प्रच्यवेता ध्वरेषु च ॥ स्म-
रणं देवतां द्विष्णोः संपूर्णस्यादिति श्रुतिः ॥ अने-
'न वै શ્વદેવપૂર્વકબલિદાનાસ્થેનકર્મણાભગવાનયજ્ઞ
રૂપીમહાવિષ્ણુઃ પ્રીયતામ્ ॥

બળીદાન આપ્યા પછી ગાય દોવાય તેટલો વખત
ત્યાં ઉભા રહેવું અને તેટલા વખતમાં ઠાઠ યાચક આવી

અઠે તો તેને ખવરાવવું. ધરમાં આવી આચમન કરી સંપૂર્ણ
 યથાનો સંકલ્પ મૂકવો. એ પ્રમાણે વૈશ્વ દેવનું કર્મ પુરૂ થયું.
 પછી ઘોતે લોજન કરવું. તે વખતે અપોશન કરાવવાનું.

સમાપ્ત.

